

جایگاه ولایت در مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی*

اکبر اشرفی^۱

چکیده

امامت، اندیشه سیاسی مطلوب اسلامی از منظر تشیع است. محتوای اندیشه امامت، «ولایت» است. مفهوم ولایت هم در عصر حضور و هم در عصر غیبت امام معصوم، رابطه بین امام و ماموم، و یا حاکم و مردم را مشخص می‌کند. در صورت عملی شدن این رابطه، «نظام ولایت» شکل می‌گیرد. مکتب حاج قاسم، مکتب ولایت و مکتب قرآن است و او در تلاش بود تا مبانی فکری و عملی خود را با قرآن، سنت معصومین علیهم‌السلام و اندیشه‌های امام خمینی ره پیوند بزند. حاج قاسم در درجه اول عبد مخلص خداوند متعال بود و ولایت مداری او از سرچشمه عبودیت مخلصانه وی نشأت می‌گیرد. او در انسان‌شناسی، خود را عبد و سرباز شناخته است. به همین دلیل حاج قاسم تمام همت خود را صرف دفاع از مسیر ولایت می‌کند و با این‌که به لحاظ سلیقه شخصی، نظامی بودن را با روحیات خود متناسب نمی‌داند؛ ولی به دلیل عمل به وظیفه سربازی و عبد بودن خود، جهاد در راه مولای خود را شغل اصلی خود انتخاب می‌کند. این مقاله در راستای مطالعه جایگاه ولایت در مکتب حاج قاسم سلیمانی، با استفاده از روش تحلیل محتوا، متن وصیت‌نامه شهید سلیمانی را به مثابه کامل‌ترین، معتبرترین و آخرین سند برجای مانده از آن شهید، مورد تحلیل کمی و کیفی قرار داده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد که ولایت مداری پربسامدترین مفهوم موجود در مکتب شهید سلیمانی است. اگر مکتب حاج قاسم را به مثابه یک مثلث ترسیم کنیم، یکی از اضلاع آن ولایت مداری و دوضلع دیگرش خدامحوری و جهاد در راه خدا برای نجات مخلوق خدا است. به این ترتیب گرچه ولایت مداری یکی از اضلاع مکتب سه ضلعی حاج قاسم است، با این حال دو ضلع دیگر نیز به کمک همین ضلع و تحت رهبری آن امکان تحقق می‌یابند. بنابراین دال مرکزی مکتب حاج قاسم همان ولایت مداری است که این امر از دوران مبارزات او با رژیم طاغوت تا روز شهادتش در ۱۳ دی ماه ۱۳۹۸ بر تمام اندیشه و رفتار او حاکم بوده است.

واژگان کلیدی

ولایت، عبودیت، جهاد، مکتب حاج قاسم سلیمانی.

مقدمه

در تاریخ ملت‌های مختلف، برخی شخصیت‌ها به مثابه قهرمان و نماد ملی و یا مذهبی آن

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۲/۱۳

۱. عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشکده علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
(akbarashrafi552@gmail.com)

ملت‌ها مطرح می‌شوند. به گونه‌ای که می‌توان این چهره‌ها را مضاف‌الیه «مکتب» قرار داد. در جهان اسلام، انبیای الهی مخصوصاً پنج پیامبر اولوالعزم این ویژگی را دارند و الگو، اسوه و نماد مؤمنین محسوب می‌شوند. در جهان تشیع نیز علاوه بر انبیای الهی، چهارده معصوم علیهم‌السلام، مخصوصاً پیامبر خاتم صلوات‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، امیرالمؤمنین علیه‌السلام و امام حسین علیه‌السلام قهرمانان و نماد مذهب تشیع بوده و خودشان مکتب سازند.

انقلاب اسلامی ایران نیز که محصول قرن‌ها مجاهدت علما و مجاهدانی است که در پی احیای مکتب اسلام بوده‌اند، با رهبری یک شخصیت الهی و پیرو امام حسین علیه‌السلام به پیروزی رسید. رهبر این انقلاب که خود را وقف اسلام کرده بود، در مسیر انقلاب اسلامی تبدیل به اسوه، الگو، قهرمان اسلامی و ملی شد؛ به گونه‌ای که ملت ایران هویت خود را در او متجلی دیدند و با رهبری او توانستند با دشمنان گوناگون دین و کشور مبارزه کنند و بر آنها پیروز شوند.

در طول انقلاب اسلامی و نیز در دوران دفاع مقدس هشت ساله و حتی در دوران پس از اتمام جنگ، شخصیت‌های دیگری در ذیل چهره منحصر به فرد امام خمینی ظهور کردند که هر یک به نوبه خود به نمادی از مکتب امام خمینی تبدیل شدند. شخصیت‌هایی مثل شهید مطهری، شهید بهشتی، شهید رجایی، شهید چمران، شهید همت، شهید باکری و... نمونه‌هایی از این نمادها محسوب می‌شوند.

سردار شهید حاج قاسم سلیمانی که در طول هشت سال دفاع مقدس، فرماندهی لشکر ثارالله کرمان را برعهده داشت و نقش موثری در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی ایفا کرده و به شخصیتی بارز در میان فرماندهان جنگ تبدیل شده بود، پس از اتمام جنگ نیز در سپاه جنوب شرق کشور و در نهایت ۲۲ سال در نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با همان ویژگی‌های موجود در ایام دفاع مقدس، خوش درخشید و به نمادی از مکتب امام خمینی علیه‌السلام تبدیل شد. در این میان نقش شهید حاج قاسم سلیمانی در تقویت و تحول محور مقاومت و پیروزی‌های فراوان آن در جبهه‌های مختلف، مخصوصاً در طول هشت سال مقابله با فتنه داعش در کشورهای سوریه و عراق، از حاج قاسم شخصیتی بی‌بدیل ساخت و اساساً او به عنوان بنیانگذار یک مکتب مخصوص در حوزه مقاومت اسلامی تبدیل شد.

شهادت سردار سلیمانی در روز ۱۳ دی‌ماه ۱۳۹۸ در یک سفر رسمی به کشور عراق، آن هم در کنار فرودگاه بغداد و به دستور مستقیم شخص رئیس‌جمهور آمریکا، دونالد ترامپ، گرچه نقطه پایانی زندگی این جهانی سراسر مجاهدت آن شهید والامقام بود، اما این نحوه شهادت، از حاج قاسم یک قهرمان دست‌نیافتنی ساخت که تشییع جنازه شکوهمند و بی‌سابقه او در شهرهای

ایران و عراق تجلی‌گاه قهرمانی این شهید و بروز عشق این دو ملت به آن قهرمان فراملی بوده است.

گرچه این قلم از ترسیم ابعاد مختلف شخصیت این قهرمان فراملی ناتوان است، اما به اندازه تلاش خود درصدد بررسی «جایگاه ولایت در مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی» است. فرضیه این مقاله عبارت از این است که ولایت‌مداری یکی از اضلاع مثلث تشکیل‌دهنده مکتب حاج قاسم سلیمانی بوده است.

در این مقاله، روش تحلیل محتوا مورد استفاده قرار گرفته است که عموماً با استناد به منابع موجود از سخنرانی‌ها، کتب، وصیت‌نامه و خاطرات بر جای مانده از ایشان به دست آمده است. با بررسی آثار موجود در زمینه مقاله حاضر، مطلبی شبیه به موضوع این مقاله یافت نشد، اما چهار کتاب به شرح زیر وجود دارند که در این مقاله از آنها استفاده شده است: «جستاری در خاطرات حاج قاسم سلیمانی»، «میدان‌های سخت: گزیده خاطرات و سخنرانی‌های سردار شهید سپهبد قاسم سلیمانی»، «از چیزی نمی‌ترسیدم: زندگی‌نامه خودنوشت قاسم سلیمانی ۱۳۳۵ تا ۱۳۵۷»، «میثاق‌نامه مکتب حاج قاسم: وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید سپهبد قاسم سلیمانی».

چارچوب نظری

امامت، اندیشه سیاسی مطلوب اسلامی از منظر تشیع است. محتوای اندیشه امامت، «ولایت» است. مفهوم ولایت هم در عصر حضور و هم در عصر غیبت امام معصوم، رابطه بین امام و ماموم، و یا حاکم و مردم را مشخص می‌کند. در صورت عملی شدن این رابطه، «نظام ولایت» شکل می‌گیرد. درباره نوع حکومت اسلامی در عصر غیبت امام معصوم علیه السلام نظریه‌های مختلفی مطرح شده که یکی از آنها، نظریه ولایت فقیه است. این نظریه گرچه قبل از امام خمینی رحمته الله علیه توسط علمای دیگر نیز مطرح شده بود، ولی با عملی شدن آن در نظام جمهوری اسلامی ایران در پی پیروزی انقلاب اسلامی و قرار گرفتن امام خمینی رحمته الله علیه در رأس آن، نظام سیاسی ویژه‌ای در ایران تاسیس شد که سابقه‌ای در عصر غیبت نداشته است. یکی از ویژگی‌های مهم این نظام سیاسی، شیوه نقش‌آفرینی مردم در انتخاب ولی امر است که امام خمینی رحمته الله علیه با تعبیر «ولی منتخب مردم» و آیت‌الله خامنه‌ای با عنوان «مردم‌سالاری دینی» از آن یاد می‌کنند.

در دیدگاه امام خمینی رحمته الله علیه و آیت‌الله خامنه‌ای، جامعه مجموعه‌ای ارگانیک، زنده و منسجم

مثل بدن انسان است که با وجود نابرابری‌ها و تفاوت‌های موجود میان اعضا و ارگان‌های مختلف، برای رسیدن به هدفی واحد، منسجم و هماهنگ عمل می‌کند. در این نگرش، بر خلاف منظر اصحاب قرارداد اجتماعی، انسان موجودی رها و به دور از تمدن انسانی فرض نمی‌شود که بنا به ضرورت امنیت یا آسایش بیشتر به زندگی مدنی و اجتماعی تن داده باشد؛ بلکه در اندیشه امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای، اساساً زندگانی انفرادی برای هیچ انسانی ممکن نیست، مگر آن‌که از جامعه بشری خارج شده باشد. تأمین نیازهای مادی در کنار تحقق برخی ارزش‌های انسانی و متعالی همچون هدایت و عدالت، نیازمند زندگی جمعی است. ساختار ارگانیکی و اندام‌وار جامعه توحیدی علاوه بر روح، هدف و مسیر حرکت، نیازمند جایگاه هدایت و فرماندهی است و رهبران انقلاب اسلامی، آن را بر عهده انسان کامل و به تبع آن به رهرو راستین آنان یعنی فقیهان عادل می‌گذارند. زیرا تدبیرگر عالم هستی، هدایت و راهبری جامعه توحیدی را به انبیا و اولیای الهی سپرده است. اقتضای ولایت و هدایت دینی، بیدارکردن فطرت انسانی از طریق آگاهی بخشی و نیز پاسداشت و تضمین دینداری در حوزه فردی و اجتماعی است. الگوی صراط مستقیم (برزگر، ۱۳۹۳) در اندیشه امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای بار دیگر تکرار می‌شود و در تقسیم جوامع بشری، آنان که در دو راهی سعادت و شقاوت مسیر انسانیت، توحید و فطرت را انتخاب می‌کنند، جامعه توحیدی را شکل می‌دهند و آن دسته از جوامع که از این مسیر منحرف شده‌اند، واجد پسوندهای حیوانی و شیطنانی می‌شوند (جمشیدی، ۱۳۸۸ ش: ۲۰۵)

ولایت در اندیشه امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای، رابطه انسان و خدای متعال را در وجه ولایت الهی پررنگ‌تر می‌کند، در واقع دیگر وجوه توحید نیز با منظر ولایت فهم می‌شود. از این منظر توحید در عبادت به توحید در تولی به ولایت حق تعالی و پرستش خداوند متعال با جاری کردن ولایت حق تعالی در زندگی معنا می‌یابد. همین نگرش به ولایت، خدای متعال را ولی مؤمنین تعریف می‌کند (رستمی‌پور، ۱۳۹۷ ش: ۳۱۶) انبیای الهی نیز برای ابلاغ این ولایت متجسم در گزاره‌های شرعی، تعیین شده‌اند. پس انبیاء، در واقع اولیای الهی برای جریان ولایت هستند. از همین منظر انسان نیز تعریف می‌شود و هویت او یک هویت رابطه‌ای در نسبت با ولایت الهی تعریف شده و از جمع این روابط نیز معنا و ماهیت جامعه مبین می‌شود. مردم‌سالاری دینی به معنای مدیریت همین جریان ولایت است. نظام مردم‌سالاری دینی یک مجموعه متجانس را تشکیل می‌دهد که از لوازم آن، حضور آزادی و تدین به نحو توأمان است. فعالیت‌های سیاسی، به خصوص انتخابات ذیل این معنا از کنش سیاسی تعریف می‌گردند.

کنش سیاسی در این منظومه، اقدامی معطوف به نفع شخصی نیست؛ بلکه اقدامی برای انجام امر الهی است.

بحثی در روش

برای این مقاله، با توجه به موضوع و محتوای آن، استفاده از تحلیل گفتمان مناسب به نظر می‌رسید. چرا که «تحلیل گفتمان در معنای فنی تر خود به مجموعه‌ای بی‌طرف از ابزارهای روش‌شناسی برای تحلیل کلام‌ها، نوشته‌ها، مصاحبه‌ها، مباحثات و غیره اشاره دارد» (مارش و استوکر، ۱۳۹۰ش: ۱۹۶) اما به نظر می‌رسد که استفاده از روش تحلیل محتوا رجحان بیشتری دارد. به دلیل این که در کنار تحلیل کیفی، کمیت نیز در این مقاله از اهمیت برخوردار است و برای نشان داده کمیت و فراوانی داده‌ها، تحلیل محتوا کارآمدتر است.

روش تحلیل محتوا، برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، روشی معمول است. برای بررسی محتوای آشکار پیام‌های موجود در یک متن می‌توان از روش تحلیل محتوا استفاده کرد. در این روش، پیام‌های موجود در متن به طور نظام‌دار توصیف می‌شوند. تحلیل محتوا در واقع روش مناسبی برای پاسخ دادن به سؤال‌هایی درباره محتوای یک پیام است (کریپندورف، ۱۳۷۸ش: ۳۶).

مهم‌ترین کاربرد تحلیل محتوا، توصیف ویژگی‌های یک پیام است. کاربرد دیگر این روش، استنباط درباره فرستندگان پیام و دلایل پیام است. تحلیل محتوا برای استنباط جنبه‌های فرهنگی پیام و تغییرات فرهنگی نیز به کار می‌رود. لاسول، عمده‌ترین کاربرد تحلیل محتوا را مطالعه ارتباطات به منظور پاسخ دادن به این سؤال قدیمی تحقیق در ارتباطات می‌داند که «چه کسی؟ چه چیزی را؟ به چه کسی؟ چرا؟ چگونه؟ و با چه تأثیری؟ می‌گوید» (باردن، ۱۳۷۵ش: ۳۱).

در خصوص موضوع این مقاله نیز از آن جا که ما با نوشته‌ها، سخنرانی‌ها، وصیت‌نامه و خاطرات شهید سلیمانی مواجهیم، با تحلیل این متون باقی مانده از ایشان، می‌توانیم دیدگاه‌های آن شهید و مبانی نظری و مؤلفه‌های مکتب حاج قاسم را استنباط کنیم. متون بر جای مانده از حاج قاسم سلیمانی، مخصوصاً وصیت‌نامه ایشان، در واقع یک رسانه ارتباطی است و دارای محتوای خاصی است که با استفاده از روش تحلیل محتوا می‌توان به تحلیل و استنباط از آن پرداخت.

در راستای تحلیل محتوای متون بر جای مانده از حاج قاسم و کشف مدل ذهنی او و نیز

استخراج روح کلی این متون، مخصوصاً وصیت‌نامه ایشان، باید قالب‌های بیانی مورد استفاده این شهید استخراج گردد و بخش‌های مختلف آن متن اعم از توصیف، آرزو، حدیث نفس، دعا، توصیه، درخواست، و تحلیل بررسی گردیده و تحلیل مضمونی صورت پذیرد و سپس کدگذاری انجام گیرد. کدگذاری در واقع فرایند تفکیک داده‌های حاصل از نمونه‌گیری، توصیف و بیان آنها با عباراتی کوتاه در یک جدول است. تحلیل‌های استخراج شده در قالب جدولی به شکل زیر قابل انجام است:

ردیف	جمله حاج قاسم	قالب بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کدگذاری

پس از استخراج تحلیل‌ها و کدگذاری، مرحله دسته‌بندی مضمونی شروع می‌شود که با مطالعه همه مضامین، موارد مشابه را در کنار هم و در یک دسته قرار می‌دهیم. در دسته‌بندی مضمونی از چند متن، ابتدا یک متن، وصیت‌نامه حاج قاسم، را مبنا قرار داده و سعی در تفکیک و تمایز دسته‌ها می‌کنیم. سپس متون دیگر مربوط به ایشان را در این دسته قرار داده و به افزایش دسته‌ها و یا ادغام آنها می‌پردازیم. در نهایت دسته‌هایی خواهیم داشت که دارای مضامین مشترک بوده و همه آنها بیانگر یک موضوع واحد می‌باشند. معیار دسته‌بندی مضامین، مشابهت مفهومی براساس تبادر به ذهن است. منطبق دسته‌بندی نیز بیشتر اشتراک لفظی است که باید این امر به اشتراک معنوی نزدیک‌تر شود.

پس از کدگذاری و دسته‌بندی مضامین، نوبت مفهوم‌سازی است. مفهوم‌سازی فرایند ذهنی خلاقانه است که با هدف انتزاع مشترکات ذهنی از میان عینیت‌های متعدد و مشابه صورت می‌گیرد. گاهی مفهوم از بطن یک مضمون اخذ می‌گردد و گاهی مفهوم از سوی تحلیل‌گر ساخته می‌شود. پس از مفهوم‌سازی، در نهایت به مرحله مدل‌سازی، یعنی کشف روابط میان مفاهیم و ترسیم آنها، می‌رسیم. مرحله نهایی نیز جمع‌بندی و نتیجه‌گیری خواهد بود (آریان‌زاد و جانی‌پور، ۱۳۹۲ش: ۲۷-۵۴)

تحلیل محتوای وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی

گرچه این مقاله صرفاً به بررسی متن وصیت‌نامه حاج قاسم منحصر نشده و آثار دیگر برجای مانده از ایشان را نیز اعم از خاطرات و دست‌نوشته‌ها و سخنرانی‌های ایشان را نیز مورد بررسی قرار می‌دهد، اما متن وصیت‌نامه حاج قاسم به عنوان آخرین سند باقی مانده از ایشان، محور تحلیل در این مقاله قرار گرفته است.

برای تحلیل محتوای وصیت‌نامه شهید سلیمانی، عین جملات آن در جدول قرار داده شد و

سپس قالب‌های بیانی، جهت‌گیری‌ها و نقطه‌تمرکز جملات استخراج گردید. در این فرایند با مشخص شدن فراوانی‌های مفاهیم و مقولات موجود در متن مورد بررسی، امکان تحلیل کمی و کیفی آن فراهم شد.

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد
۱	بسم الله الرحمن الرحيم اشهد أن لا اله الا الله و اشهد أن محمداً رسول الله و اشهد أن اميرالمؤمنين علي بن ابي طالب و اولاده المعصومين اثني عشر ائمتنا و معصومينا حجج الله. شهادت می‌دهم که قیامت حق است. قرآن حق است. بهشت و جهنم حق است. سؤال و جواب حق است. معاد، عدل، امامت، نبوت حق است.	شهادت‌ها	اعتقادات شهید	توحید	۱
			اعتقادات شهید	نبوت	۲
			اعتقادات شهید	امامت	۳
			اعتقادات شهید	معاد	۴
			اعتقادات شهید	قرآن	۵
			اعتقادات شهید	بهشت	۶
			اعتقادات شهید	جهنم	۷
			اعتقادات شهید	عدل	۸
			اعتقادات شهید	معاد	۹
			اعتقادات شهید	معاد	۱۰
			اعتقادات شهید	امامت	۱۱
			اعتقادات شهید	نبوت	۱۲
۲	خداوندا! تو را سپاس که مرا صلب به صلب، قرن به قرن، از صلبی به صلبی منتقل کردی و در زمانی اجازه ظهور و وجود دادی که امکان درک یکی از برجسته‌ترین اولیانت را که قرین و قریب معصومین است، عبد صالحت خمینی کبیر را درک کنم و سرباز رکاب او شوم.	مناجات	ولایت مداری	ارادت به امام خمینی	۱۳
			ولایت مداری	امام خمینی از اولیای الهی و قریب به معصومین	۱۴
			ولایت مداری	امام خمینی عبد صالح خدا	۱۵
			ولایت مداری	سرباز رکاب امام خمینی	۱۶
			ولایت مداری	درک عصر امام خمینی	۱۷
۳	اگر توفیق صحابه رسول اعظم محمد مصطفی را نداشتم و اگر بی بهره بودم از دوره مظلومیت علی بن ابی طالب و فرزندان معصوم و مظلومش، مرا در همان راهی قرار دادی که آنها در همان مسیر، جان خود را که جان جهان و خلقت بود، تقدیم کردند.	مناجات	اعتقادات شهید	نبوت	۱۸
			اعتقادات شهید	امامت	۱۹
			اعتقادات شهید	راه معصومین	۲۰
			اعتقادات شهید	فداکاری در راه خدا	۲۱
۴	خداوندا! تو را شکرگزارم که پس از عبد صالحت خمینی عزیز، مرا در مسیر عبد صالح دیگری که مظلومیتش اعظم	مناجات	ولایت مداری	امام خمینی عبد صالح خدا	۲۲
			ولایت مداری	آیت الله خامنه‌ای	۲۳

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
	است بر صالحیتش، مردی که حکیم امروز اسلام و تشیع و ایران و جهان سیاسی اسلام است، خامنه ای عزیز- که جانم فدای جان او باد - قرار دادی.		ولایت مداری	عبد صالح خدا	۲۴
			ولایت مداری	آیت الله خامنه‌ای حکیم جهان اسلام، تشیع و ایران	۲۵
			ولایت مداری	جانم فدای آیت الله خامنه‌ای	۲۶
۵	پروردگارا! تو را سپاس که مرا با بهترین بندگان در هم آمیختی و درک بوسه بر گونه‌های بهشتی آنان و استشمام بوی عطر الهی آنان را - یعنی مجاهدین و شهدای این راه - به من ارزانی داشتی.	مناجات	جهاد و شهادت	همراهی با مجاهدان	۲۷
			جهاد و شهادت	همراهی با شهدا	۲۸
			جهاد و شهادت	مجاهدان و شهدا بهترین بندگان الهی	۲۹
۶	خداوندا! ای قادر عزیز و ای رحمان رزاق، پیشانی شکر شرم بر آستانت می‌سایم که مرا در مسیر فاطمه اطهر و فرزندانش در مذهب تشیع - عطر حقیقی اسلام - قرار دادی و مرا از اشک بر فرزندان علی بن ابی طالب و فاطمه اطهر بهره مند نمودی؛ چه نعمت عظمایی که بالاترین و ارزشمندترین نعمت‌های است؛ نعمتی که در آن نور است، معنویت، بی‌قراری که در درون خود بالاترین قرارها را دارد، غمی که آرامش و معنویت دارد.	مناجات	ولایت مداری	راه حضرت فاطمه	۳۰
			ولایت مداری	راه معصومین	۳۱
			ولایت مداری	تشیع حقیقت اسلام	۳۲
			ولایت مداری	گریه بر فرزندان امام علی و فاطمه بهترین نعمت است	۳
			ولایت مداری	گریه بر معصومین نور و معنویت است	۴
۷	خداوندا! تو را سپاس که مرا از پدر و مادر فقیر، اما متدین و عاشق اهل بیت و پیوسته در مسیر پاکی بهره مند نمودی. از تو عاجزانه می‌خواهم آنها را در بهشت و با اولیائت قرین کنی و مرا در عالم آخرت از درک محضرشان بهره‌مند فرما.	مناجات	ولایت مداری	والدین متدین	۳
			طلب غفران برای والدین	بهشت	۳
			طلب حشر با والدین و اولیاء	معاد	۳
۳۹	ای خدای عزیز و ای خالق حکیم		اخلاص	شرمندگی از	۳۹

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد	
۸	بی‌همتا! دستم خالی است و کوله پشتی سفرم خالی، من بدون برگ و توشه ای به امید ضیافت عفو و کرم تو می‌آیم. من توشه ای برنگرفته‌ام؛ چون فقیر [را] در نزد کریم چه حاجتی است به توشه و برگ؟! سازق، چاقم پر است از امید به تو و فضل و کرم تو؛ همراه خود دو چشم بسته آورده‌ام که ثروت آن در کنار همه ناپاکی‌ها، یک ذخیره ارزشمند دارد و آن گوهر اشک بر حسین فاطمه است؛ گوهر اشک بر اهل بیت است؛ گوهر اشک دفاع از مظلوم، یتیم، دفاع از محصور مظلوم در جنگ ظالم.	مناجات		دست خالی		
				امید به کرم و عفو الهی	توحید	۴۰
				امید به فضل الهی	اخلاص	۴۱
				دفاع از مظلوم	جهاد	۴۲
				دفاع از یتیم	جهاد	۴ ۳
۹	خداوندا! در دستان من چیزی نیست؛ نه برای عرضه [چیزی دارند] و نه قدرت دفاع دارند، اما در دستانم چیزی را ذخیره کرده‌ام که به این ذخیره امید دارم و آن روان بودن پیوسته به سمت تو است. وقتی آنها را به سمت بلند کردم، وقتی آنها را برایت بر زمین و زانو گذاردم، وقتی سلاح را برای دفاع از دینت به دست گرفتم؛ اینها ثروت دست من است که امید دارم قبول کرده باشی.	مناجات		اشک	۴۵	
				دست خالی	اخلاص	۴۶
				دعا	خدایم‌محوری	۴ ۷
				رکوع و سجود	خدایم‌محوری	۴ ۸
				دفاع از دین خدا	خدایم‌محوری	۴۹
۱۰	خداوندا! پاهایم سست است. رمق ندارد. جرأت عبور از پلی که از جهنم عبور می‌کند، ندارد. من در پل عادی هم پاهایم می‌لرزد، وای بر من و صراط تو که از موناژک تراست و از شمشیر بزننده‌تر؛ اما یک امیدی به من نوید می‌دهد که ممکن است نلرزم، ممکن است نجات پیدا کنم. من با این پاها در حرمت پا گذارده‌ام و دور خانه‌ات چرخیده‌ام و در حرم اولیائت در بین الحرمین حسین و عباس آنها را برهنه دواندم و این پاها را در سنگ‌های طولانی، خمیده جمع کردم و در دفاع از دینت دویدم، جهیدم، خزیدم، گریستم، خندیدم و خنداندم و گریستم و گریاندم؛ افتادم و بلند شدم. امید دارم آن جهیدن‌ها و خزیدن‌ها و به	مناجات		اعتقادات شهید	۵۰	
				اعتقادات شهید	۵۱	
				امید به فضل الهی	خدایم‌محوری	۵۲
				حج	خدایم‌محوری	۵ ۳
				طواف	خدایم‌محوری	۵۴
				زیارت امام حسین <small>علیه السلام</small>	خدایم‌محوری	۵۵
				زیارت عباس <small>علیه السلام</small>	خدایم‌محوری	۵۶
				جهاد	خدایم‌محوری	۵ ۷
				دفاع از دین خدا	خدایم‌محوری	۵ ۸
				امید به بخشش	خدایم‌محوری	۵۹

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
	حُرمت آن حریم‌ها، آنها را بیخشی.			الهی	
۱۱	خداوندا! سر من، عقل من، لب من، شاقه من، گوش من، قلب من، همه اعضا و جوارحم در همین امید به سر می‌برند؛ یا ارحم الراحمین! مرا بپذیر؛ پاکیزه بپذیر؛ آن چنان بپذیر که شایسته دیدارت شوم. جز دیدار تورا نمی‌خواهم، بهشت من جوار توست، یا الله!	مناجات	خدایمحوری	امید به بخشش الهی	۶۰
			خدایمحوری	لقاء الله	۶۱
			خدایمحوری	معاد	۶۲
			خدایمحوری	بهشت	۶ ۳
۱۲	خداوند، ای عزیز! من سال‌ها است از کاروانی به جا مانده‌ام و پیوسته کسانی را به سوی آن روانه می‌کنم، اما خود جا مانده‌ام، اما تو خود می‌دانی هرگز نتوانستم آنها را از یاد ببرم. پیوسته یاد آنها، نام آنها، نه در ذهنم بلکه در قلبم و در چشمم، با اشک و آه یاد شدند.	مناجات	شهادت طلبی	جا ماندن از کاروان شهدا	۶۴
			شهادت طلبی	یاد شهدا	۶۵
۱۳	عزیز من! جسم من در حال علیل شدن است. چگونه ممکن [است] کسی که چهل سال بردت ایستاده است را نپذیری؟ خالق من، محبوب من، عشق من که پیوسته از تو خواستم سراسر وجودم را مملو از عشق به خودت کنی؛ مرا در فراق خود بسوزان و بمیران.	مناجات	شهادت طلبی	مرگ آگاهی	۶۶
			خدایمحوری	لقاء الله	۶ ۷
			خدایمحوری	شهادت طلبی	۶ ۸
۱۴	عزیزم! من از بیقراری و رسوایی جاماندگی، سر به بیابان‌ها گذارده‌ام؛ من به امیدی از این شهر به آن شهر و از این صحرا به آن صحرا در زمستان و تابستان می‌روم. کریم، حبیب، به کرم دل بسته‌ام، تو خود می‌دانی دوستت دارم. خوب می‌دانی جز تورا نمی‌خواهم. مرا به خودت متصل کن.	مناجات	خدایمحوری	شهادت طلبی	۶۹
			خدایمحوری	لقاء الله	۷۰
			خدایمحوری	امید به فضل الهی	۷۱
			خدایمحوری	جهاد	۷۲
۱۵	خدایا وحشت همه وجودم را فرا گرفته است. من قادر به مهار نفس خود نیستم، رسوایم نکن. مرا به حرمت کسانی که حرمت شان را بر خودت واجب کرده‌ای، قبل از شکستن حریمی که حرم آنها را خدشه دار می‌کند، مرا به قافله ای که به سویت آمدند، متصل کن. معبود من، عشق من و معشوق من، دوستت دارم. بارها تورا دیدم و حس	مناجات	خدایمحوری	عاقبت به خیری	۷ ۳
			خدایمحوری	شهادت طلبی	۷ ۴
			خدایمحوری	لقاء الله	۷ ۵
			خدایمحوری	شهادت طلبی	۷ ۶
			خدایمحوری	فنا فی الله	۷
			خدایمحوری		۷

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
	کردم، نمی‌توانم از تو جدا بمانم. بس است، بس. مرا ببذیر، اما آن چنان‌که شایسته تو باشم.		خدا محوری	ترس از هوای	۷
				نفس	۸
۱۶	خواهران و برادران مجاهدم در این عالم، ای کسانی که سرهای خود را برای خداوند عاریه داده‌اید و جان‌ها را بر کف دست گرفته و در بازار عشق بازی به سوق فروش آمده‌اید، عنایت کنید: جمهوری اسلامی، مرکز اسلام و تشیع است. امروز قرارگاه حسین بن علی، ایران است. بدانید جمهوری اسلامی حرم است و این حرم اگر ماند، دیگر حرم‌ها می‌مانند. اگر دشمن، این حرم را از بین برد، حرمی باقی نمی‌ماند، نه حرم ابراهیمی و نه حرم محمدی <small>ﷺ</small> .	تحلیل	جهاد	تجلیل از مجاهدین	۷۹
			ولایت مداری	حفظ نظام جمهوری اسلامی	۸۰
			دفاع از حرم‌ها	حفظ نظام جمهوری اسلامی	۸۱
			ولایت مداری	حفظ اسلام	۸۴
۱۷	برادران و خواهرانم! جهان اسلام پیوسته نیازمند رهبری است؛ رهبری متصل و منصوب شرعی و فقهی به معصوم. خوب می‌دانید منزه‌ترین عالم دین که جهان را تکان داد و اسلام را احیا کرد، یعنی خمینی بزرگ و پاک ما، ولایت فقیه را تنها نسخه نجات بخش این امت قرار داد؛ لذا چه شما که به عنوان شیعه به آن اعتقاد دینی دارید و چه شما که به عنوان سنی اعتقاد عقلی دارید، بدانید [باید] به دور از هرگونه اختلاف، برای نجات اسلام خیمه ولایت را رها نکنید.	تحلیل	ولایت مداری	نیاز به رهبری	۸۵
			ولایت مداری	نیاز به رهبر شرعی	۸۶
			ولایت مداری	ولایت فقیه	۸۷
			ولایت مداری	نجات امت	۸۸
			ولایت مداری	تشیع	۸۹
			ولایت مداری	اهل سنت	۹۰
			ولایت مداری	حفظ اسلام	۹۱
			ولایت مداری	وحدت	۹۲
			ولایت مداری	وحدت	۹۳
			ولایت مداری	حفظ اسلام	۹۴
۱۸	خیمه، خیمه رسول الله است. اساس دشمنی جهان با جمهوری اسلامی، آتش زدن و ویران کردن این خیمه است. دور آن بچرخید. والله والله والله این خیمه اگر آسیب دید، بیت الله الحرام و مدینه حرم رسول الله و نجف، کربلا، کاظمین، سامرا و مشهد باقی نمی‌ماند؛ قرآن آسیب می‌بیند.	تحلیل	ولایت مداری	حفظ قرآن	۹۷
			ولایت مداری	حفظ اصول	۹۸
			ولایت مداری	حفظ حرمت آیت الله خامنه‌ای	۹۹
			توصیه		

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
۱۹	شما صدها هزار جان را فدای اسلام و ایران کردید؛ از اصول مراقبت کنید. اصول یعنی ولی فقیه، خصوصاً این حکیم، مظلوم، وارسته در دین، فقه، عرفان، معرفت؛ خامنه‌ای عزیز را عزیز جان خود بدانید. حرمت او را حرمت مقدسات بدانید.		ولایت مداری	حکمت آیت الله خامنه‌ای	۱۰۰
			ولایت مداری	مظلومیت آیت الله خامنه‌ای	۱۰۱
			حفظ اصول	ولی فقیه	۱۰۲
			مردم ایران	شهادت طلبی	۱۰۳
۲۰	برادران و خواهران، پدران و مادران، عزیزان من! جمهوری اسلامی، امروز سربلندترین دوره خود را طی می‌کند. بدانید مهم نیست که دشمن چه نگاهی به شما دارد. دشمن به پیامبر شما چه نگاهی داشت و [دشمنان] چگونه با پیامبر خدا و اولادش عمل کردند، چه اتهاماتی به او زدند، چگونه با فرزندان مطهر او عمل کردند؟ مذمت دشمنان و شماتت آنها و فشار آنها، شما را دچار تفرقه نکند.	تحلیل	شناخت دشمن	سربلندی جمهوری اسلامی	۱۰۴
			شناخت دشمن	دشمن شناسی	۱۰۵
			شناخت دشمن	بی توجهی به نظر دشمن	۱۰۶
			شناخت دشمن	بی توجهی به تبلیغ دشمن	۱۰۷
			شناخت دشمن	بی توجهی به فشار دشمن	۱۰۸
			شناخت دشمن	حفظ وحدت	۱۰۹
			شناخت دشمن	الگوگیری از معصومین	۱۱۰
			امام خمینی	حفظ اسلام از طریق ایران	۱۱۱
			امام خمینی	حفظ ایران از طریق ایران	۱۱۲
			اسلام	حفظ ایران	۱۱۳
۲۱	بدانید که می‌دانید مهم‌ترین هنر خمینی عزیز این بود که اول اسلام را به پشتوانه ایران آورد و سپس ایران را در خدمت اسلام قرار داد. اگر اسلام نبود و اگر روح اسلامی بر این ملت حاکم نبود، صدام چون گرگ درنده ای این کشور را می‌درید؛ آمریکا چون سگ هاری همین عمل را می‌کرد، اما هنر امام این بود که اسلام را به پشتوانه آورد؛ عاشورا و محرم، صفر و فاطمیه را به پشتوانه این ملت آورد. انقلاب‌هایی در انقلاب ایجاد کرد. به این دلیل در هر دوره هزاران فداکار جان خود را سپردند و ملت ایران و خاک ایران و اسلام نموده‌اند و بزرگترین قدرت‌های مادی را ذلیل خود نموده‌اند.	تحلیل	اسلام	پیروزی در جنگ	۱۱۴
			صدام	گرگ درنده ایران	۱۱۵
			آمریکا	سگ هار	۱۱۶
			عاشورا	حفظ انقلاب اسلامی	۱۱۷
			صفر	حفظ انقلاب اسلامی	۱۱۸
			فاطمیه	حفظ انقلاب	۱۱۹

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد	
				اسلامی	۹	
				مجاهدان	حفظ ایران	۱۲۰
				مجاهدان	ذلت ابرقدرتها	۱۲ ۱
۲۲	عزیزانم، در اصول اختلاف نکنید. شهدا، محور عزت و کرامت همه ما هستند؛ نه برای امروز، بلکه همیشه این‌ها به دریای واسعه خداوند سبحان اتصال یافته‌اند. آنها را در چشم، دل و زبان خود بزرگ ببینید، همان گونه که هستند. فرزندان را با نام آنها و تصاویر آنها آشنا کنید. به فرزندان شهدا که یتیمان همه شما هستند، به چشم ادب و احترام بنگرید. به همسران و پدران و مادران آنان احترام کنید، همانگونه که از فرزندان خود با اغماض می‌گذرید، آنها را در نبود پدران، مادران، همسران و فرزندان خود توجه خاص کنید.	توصیه		وحدت	۱۲ ۲	
				شهدا	حفظ حرمت	۱۲ ۳
				شهدا	محور عزت	۱۲ ۴
				شهدا	محور کرامت	۱۲ ۵
				شهدا	لقاء الله	۱۲ ۶
				شهدا	یاد شهدا	۱۲ ۷
				شهدا	حفظ نام شهدا	۱۲ ۸
				شهدا	آشنایی فرزندان با شهدا	۱۲ ۹
				خانواده شهدا	حفظ حرمت خانواده شهدا	۱۳ ۰
				فرزندان شهدا	یتیمان همه	۱۳ ۱
				خانواده شهدا	توجه خاص به خانواده شهدا	۱۳ ۲
			۲۳	نیروهای مسلح خود را که امروز ولی فقیه فرمانده آنان است، برای دفاع از خودتان، مذهب تان، اسلام و کشور احترام کنید و نیروهای مسلح می‌بایست همانند دفاع از خانه خود، از ملت و نوامیس و ارض آن حفاظت و حمایت و ادب و احترام کنند و نسبت به ملت همانگونه که امیرالمؤمنین مولای متقیان فرمود، نیروهای مسلح می‌بایست منشأ عزت ملت باشد و قلعه و پناهگاه مستضعفین و مردم باشد و زینت کشورش باشد.	توصیه	
	نیروهای مسلح	حفظ حرمت نیروهای مسلح				۱۳ ۴
	نیروهای مسلح	حافظ ملت				۱۳ ۵
	نیروهای مسلح	حافظ دین				۱۳ ۶
	نیروهای مسلح	حافظ سرزمین				۱۳ ۷
	نیروهای مسلح	حفظ حرمت مردم				۱۳ ۸

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد
			نیروهای مسلح	منشاء عزت	۱۳ ۹
			نیروهای مسلح	پناهگاه مسلمین	۱۴ ۵
			نیروهای مسلح	زینت کشور	۱۴ ۱
۲۴	نکته‌ای هم خطاب به مردم عزیز کرمان دارم؛ مردمی که دوست داشتنی اند و در طول هشت سال دفاع مقدس بالاترین فداکاری‌ها را انجام دادند و سرداران و مجاهدین بسیار والامقامی را تقدیم اسلام نمودند. من همیشه شرمندۀ آنها هستم. هشت سال به خاطر اسلام به من اعتماد کردند؛ فرزندان خود را در قتلگاه‌ها و جنگ‌های شدیدی چون کربلای ۵، والفجر، طریق القدس، فتح المبین، بیت المقدس و... روانه کردند و لشکری بزرگ و ارزشمند را به نام و به عشق امام مظلوم حسین بن علی به نام ثارالله، بنیان‌گذاری کردند. این لشکر همچون شمشیری برنده، بارها قلب ملت‌مان و مسلمان‌ها را شاد نمود و غم را از چهره آنها زدود.	تجلیل	مردم کرمان	ارادت به مردم کرمان	۱۴ ۲
			مردم کرمان	فداکار	۱۴ ۳
			مردم کرمان	شهید پرور	۱۴ ۴
			مردم کرمان	اعتقاد به شهید سلیمانی	۱۴ ۵
			لشکر ثارالله	شمشیر برنده	۱۴ ۶
			لشکر ثارالله	شرکت در عملیاتها	۱۴ ۷
			لشکر ثارالله	خوشحال کردن ملت	۱۴ ۸
			مردم کرمان	ارادت شهید به مردم کرمان	۱۴ ۹
۲۵	عزیزان! من بنا به تقدیر الهی امروز از میان شما رفته‌ام. من شما را از پدر و مادرم و فرزندان و خواهران و برادران خود بیشتر دوست دارم، چون با شما بیشتر از آنها بودم؛ ضمن این‌که من پاره تن آنها بودم و آنها پاره وجود من، اما آنها هم قبول کردند من وجودم را نذر وجود شما و ملت ایران کنم. دوست دارم کرمان همیشه و تا آخر با ولایت بماند. این ولایت، ولایت علی بن ابی طالب است و خیمه او خیمه حسین فاطمه است. دور آن بگردید. با همه شما هستم. می‌دانید در زندگی به انسانیت و عاطفه‌ها و فطرت‌ها بیشتر از رنگ‌های سیاسی توجه کردم. خطاب من به همه شما	توصیه	شهید سلیمانی	فدایی ملت	۱۵ ۵
			خانواده شهید سلیمانی	پذیرش شهادت شهید سلیمانی	۱۵ ۱
			ولایت مداری	ثبات در ولایت مداری	۱۵ ۲
			ولایت فقیه	ولایت علی بن ابیطالب	۱۵ ۳
			ولایت فقیه	خیمه حسین (ع)	۱۵ ۴
			ولایت فقیه	حمایت از ولایت فقیه	۱۵ ۵
			شهید سلیمانی	توجه به انسانیت	۱۵

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد			
	است که مرا از خود می‌دانید، برادر خود و فرزند خود می‌دانید.				۶			
				شهید سلیمانی	بی‌توجهی به رنگ‌های سیاسی	۱۵ ۷		
				شهید سلیمانی	فراتر از رنگ‌های سیاسی	۱۵ ۸		
۲۶	وصیت می‌کنم اسلام را در این برهه که تداعی یافته در انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی است، تنها نگذارید. دفاع از اسلام نیازمند هوشمندی و توجه خاص است. در مسائل سیاسی آنجا که بحث اسلام، جمهوری اسلامی، مقدّسات و ولایت فقیه مطرح می‌شود، اینها رنگ خدا هستند؛ رنگ خدا را بر هر رنگی ترجیح دهید.	توصیه	دفاع از اسلام	دفاع از انقلاب اسلامی	۱۵ ۹			
			دفاع از اسلام	دفاع از جمهوری اسلامی	۱۶ ۰			
			دفاع از اسلام	دفاع هوشمندانه	۱۶ ۱			
			دفاع از اسلام	رنگ خدا	۱۶ ۲			
			دفاع از جمهوری اسلامی	فراتر از رنگ سیاسی	۱۶ ۳			
			مقدّسات	فراتر از رنگ سیاسی	۱۶ ۴			
			ولایت فقیه	فراتر از رنگ سیاسی	۱۶ ۵			
			۲۷	فرزندانم، دختران و پسرانم، فرزندان شهدا، پدران و مادران باقیمانده از شهدا، ای چراغ‌های فروزان کشور ما، خواهران و برادران و همسران وفادار و متدینه شهدا! در این عالم، صوتی که روزانه من می‌شنیدم و مأنوس با آن بودم و همچون صوت قرآن به من آرامش می‌داد و بزرگ‌ترین پشتوانه معنوی خود می‌دانستم، صدای فرزندان شهدا بود که بعضاً روزانه با آن مأنوس بودم؛ صدای پدر و مادر شهدا بود که وجود مادر و پدرم را در وجودشان احساس می‌کردم. عزیزانم! تا پیشکسوتان این ملتید، قدر خودتان را بدانید. شهیدتان را در خودتان جلوه گر کنید، به طوری که هر کس شما را می‌بیند، پدر شهید یا فرزند شهید را، به عینه خود شهید را احساس کند، با همان معنویت، صلابت و خصوصیت. خواهش می‌کنم مرا حلال کنید و عفو	توصیه	خانواده شهدا	چراغ فروزان	۱۶ ۶
						خانواده شهدا	انس روزانه به خانواده شهدا	۱۶ ۷
خانواده شهدا	خانواده شهدا پشتوانه معنوی	۱۶ ۸						
خانواده شهدا	جلوه گر کردن شهید در خانواده	۱۶ ۹						
خانواده شهدا	حفظ معنویت شهیدان	۱۷ ۰						
خانواده شهدا	حفظ صلابت شهیدان	۱۷ ۱						
خانواده شهدا	حفظ خصوصیت شهیدان	۱۷ ۲						
خانواده شهدا	طلب حالیت	۱۷ ۳						
خانواده شهدا	طلب عفو	۱۷ ۴						

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد
	نمایید. من نتوانستم حق لازم را پیرامون خیلی از شماها و حتی فرزندان شهیدتان اداء کنم، هم استغفار می‌کنم و هم طلب عفو دارم. دوست دارم جنازه‌ام را فرزندان شهدا بردوش گیرند، شاید به برکت اصابت دستان پاک آنها بر جسد من، خداوند مرا مورد عنایت قرار دهد.		خانواده شهدا	تشییع تابوت توسط فرزندان شهدا	۱۷ ۵
			خانواده شهدا	ارادت به فرزندان شهدا	۱۷ ۶
۲۸	نکته‌ای کوتاه خطاب به سیاسیون کشور دارم: چه آنهایی [که] اصلاح طلب خود را می‌نامند و چه آنهایی که اصولگرا. آنچه پیوسته در رنج بودم این‌که عموماً ما در دو مقطع، خدا و قرآن و ارزش‌ها را فراموش می‌کنیم، بلکه فدا می‌کنیم. عزیزان، هر رقابتی با هم می‌کنید و هر جدلی با هم دارید، اما اگر عمل شما و کلام شما یا مناظره‌های تان به نحوی تضعیف‌کننده دین و انقلاب بود، بدانید شما مغضوب نبی مکرم اسلام و شهدای این راه هستید.	تحلیل	سیاسیون	حفظ ارزشها در رقابت‌ها	۱۷ ۷
			سیاسیون	عدم فدا کردن قرآن و ارزش‌ها در مناظره‌ها	۱۷ ۸
			سیاسیون	عدم تضعیف دین در مناظره‌ها	۱۷ ۹
			سیاسیون	عدم تضعیف انقلاب در رقابت‌ها	۱۸ ۰
			سیاسیون	تضعیف دین و انقلاب باعث غضب پیامبر و شهدا	۱۸ ۱
۲۹	مرزها را تفکیک کنید. اگر می‌خواهید با هم باشید، شرط با هم بودن، توافق و بیان صریح حول اصول است.	توصیه	سیاسیون	تفکیک کردن مرزها	۱۸ ۲
			سیاسیون	وحدت حول اصول	۱۸ ۳
			سیاسیون	بیان صریح اصول	۱۸ ۴
۳۰	اصول، مطوّل و مفصّل نیست. اصول عبارت از چند اصل مهم است: ۱. اول آنها، اعتقاد عملی به ولایت فقیه است؛ یعنی این که نصیحت او را بشنوید، با جان و دل به توصیه و تذکرات او به عنوان طبیب حقیقی شرعی و علمی، عمل کنید. کسی که در جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را احراز کند، شرط اساسی آن [این است که] اعتقاد حقیقی و عمل به ولایت فقیه	توصیه	ولایت فقیه	اعتقاد عملی	۱۸ ۵
			ولایت فقیه	شنیدن نصیحت ولی فقیه	۱۸ ۶
			ولایت فقیه	عمل به توصیه ولی فقیه	۱۸ ۷
			ولی فقیه	عمل به تذکر ولی	۱۸ ۸
			ولی فقیه	طبیب حقیقی	۱۸ ۹

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
	<p>داشته باشد. من نه می گویم ولایت تنوری و نه می گویم ولایت قانونی؛ هیچ یک از این دو، مشکل وحدت را حل نمی‌کند؛ ولایت قانونی، خاص عامه مردم اعم از مسلم و غیرمسلمان است، اما ولایت عملی مخصوص مسئولین است که می‌خواهند بار مهم کشور را بر دوش بگیرند، آن هم کشور اسلامی با این همه شهید.</p> <p>۲. اعتقاد حقیقی به جمهوری اسلامی و آنچه مبنای آن بوده است؛ از اخلاق و ارزش‌ها تا مسئولیت‌ها؛ چه مسئولیت در قبال ملت و چه در قبال اسلام.</p> <p>۳. به کارگیری افراد پاک‌دست و معتقد و خدمتگزار به ملت، نه افرادی که حتی اگر به میزیک دهستان هم برسند خاطره خان‌های سابق را تداعی می‌کنند.</p> <p>۴. مقابله با فساد و دوری از فساد و تجملات را شیوه خود قرار دهند.</p> <p>۵. در دوره حکومت و حاکمیت خود در هر مسئولیتی، احترام به مردم و خدمت به آنان را عبادت بدانند و خود خدمت‌گزار واقعی، توسعه‌گزار ارزش‌ها باشند، نه با توجیهات واهی، ارزش‌ها را بایکوت کنند.</p>		ولی فقیه	طبيب شرعی	۱۹ ۵
		ولی فقیه	طبيب علمی	۱۹ ۱	
		ولایت فقیه	شرط احراز مسئولیت	۱۹ ۲	
		ولایت فقیه	ولایت عملی	۱۹ ۳	
		ولایت فقیه تنوری	عدم وحدت	۱۹ ۴	
		ولایت فقیه قانونی	عدم وحدت	۱۹ ۵	
		ولایت فقیه عملی	مختص مسئولین	۱۹ ۶	
		ولایت فقیه قانونی	مختص عامه مردم	۱۹ ۷	
		اعتقاد حقیقی به جمهوری اسلامی	شرط احراز مسئولیت	۱۹ ۸	
		مبنای جمهوری اسلامی	اخلاق	۱۹ ۹	
		مبنای جمهوری اسلامی	ارزش‌ها	۲۰۰	
		مبنای جمهوری اسلامی	مسئولیت در قبال مردم	۲۰۱	
		مبنای جمهوری اسلامی	مسئولیت در قبال اسلام	۲۰ ۲	
		به کارگیری افراد پاک دست	شرط احراز مسئولیت	۲۰ ۳	
		خدمتگزار مردم	شرط احراز مسئولیت	۲۰ ۴	
		مقابله با فساد	شرط احراز مسئولیت	۲۰ ۵	
		دوری از فساد	شرط احراز مسئولیت	۲۰ ۶	
	دوری از تجملات	شرط احراز مسئولیت	۲۰ ۷		
	احترام به مردم	شرط احراز	۲۰		

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد			
				مسئولیت	۸			
				خدمت به مردم	شرط احراز مسئولیت	۲۰ ۹		
				توسعه‌گر ارزش‌ها	شرط احراز مسئولیت	۲۱۰		
۳۱	مسئولین همانند پدران جامعه می‌بایست به مسئولیت خود پیرامون تربیت و حراست از جامعه توجه کنند، نه با بی‌مبالائی و به خاطر احساسات و جلب برخی از آراء احساسی زودگذر، از اخلاقیاتی حمایت کنند که طلاق و فساد را در جامعه توسعه دهد و خانواده‌ها را از هم بپاشاند. حکوم تنها عامل اصلی در استحکام خانواده و از طرف دیگر عامل مهم از هم پاشیدن خانواده هستند. اگر به اصول عمل شد، آن وقت همه در مسیر رهبر و انقلاب و جمهوری اسلامی هستند و یک رقابت صحیح بر پایه همین اصول برای انتخاب اصلح صورت می‌گیرد.	تحلیل	حفظ ارزش‌ها	تربیت جامعه	۲۱ ۲			
			حفظ ارزش‌ها	حراست از جامعه	۲۱ ۳			
			حفظ ارزش‌ها	عدم حمایت از اخلاقیات طلاق‌زا	۲۱ ۴			
			حفظ ارزش‌ها	عدم حمایت از اخلاقیات فسادزا	۲۱ ۵			
			حفظ ارزش‌ها	کاهش طلاق	۲۱ ۶			
			حفظ ارزش‌ها	جلوگیری از فساد	۲۱ ۷			
			حفظ ارزش‌ها	حفظ خانواده	۲۱ ۸			
			حفظ ارزش‌ها	جلوگیری از فروپاشی خانواده‌ها	۲۱ ۹			
			حفظ ارزش‌ها	عمل به اصول	۲۲ ۵			
			حفظ ارزش‌ها	رقابت صحیح بر پایه اصول	۲۲ ۱			
			حفظ ارزش‌ها	حرکت در مسیر رهبر	۲۲ ۲			
			حفظ ارزش‌ها	حرکت در مسیر انقلاب و جمهوری اسلامی	۲۲ ۳			
				کلامی کوتاه خطاب به برادران سپاهی عزیز و فداکار و ارتشی‌های سپاهی دارم: ملاک مسئولیت‌ها را برای انتخاب فرماندهان، شجاعت و قدرت اداره		نیروهای مسلح	انتخاب فرماندهان شجاع	۲۲ ۴
						نیروهای مسلح	انتخاب فرماندهان	۲۲ ۵

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
۳۲	بحران قرار دهید. طبیعی است به ولایت اشاره نمی‌کنم، چون ولایت در نیروهای مسلح جزء نیست، بلکه اساس بقای نیروهای مسلح است. این شرط خلل ناپذیر می‌باشد. نکته دیگر، شناخت به موقع از دشمن و اهداف و سیاست‌های او و اتخاذ تصمیم به موقع و عمل به موقع؛ هریک از اینها اگر در غیروقت خود صورت گیرد، بر پیروزی شما اثر جدی دارد.	توصیه		توانمند برای اداره بحران	
			نیروهای مسلح	انتخاب فرماندهان ولایت‌مدار	۲۲ ۶
			نیروهای مسلح	ولایت‌مداری	۲۲ ۷
			نیروهای مسلح	شناخت دشمن	۲۲ ۸
			نیروهای مسلح	موقع‌شناسی	۲۲ ۹
			نیروهای مسلح	شناخت اهداف دشمن	۲۳ ۰
			نیروهای مسلح	عمل به موقع	۲۳ ۱
			نیروهای مسلح	تصمیم به موقع	۲۳ ۲
			نیروهای مسلح	شناخت سیاست‌های دشمن	۲۳ ۳
			۳۳	سخنی کوتاه از یک سرباز ۴۰ ساله در میدان به علمای عظیم الشان و مراجع گرانقدر که موجب روشنایی جامعه و سبب زدودن تاریکی‌ها هستند، خصوصاً مراجع عظام تقلید. سربازتان از یک برج دیده بانی، دید که اگر این نظام آسیب ببیند، دین و آنچه از ارزش‌های آن [که] شما در حوزه‌ها استخوان خُرد کرده اید و زحمت کشیده اید، از بین می‌رود. این دوره‌ها با همه دوره‌ها متفاوت است. این بار اگر مسلط شدند، از اسلام چیزی باقی نمی‌ماند. راه صحیح، حمایت بدون هرگونه ملاحظه از انقلاب، جمهوری اسلامی و ولی فقیه است. نباید در حوادث، دیگران شما را که امید اسلام هستید به ملاحظه بیندازند. همه شما امام را دوست داشتید و معتقد به راه او بودید. راه امام	تحلیل
علما و مراجع	حفظ دین مستلزم حفظ نظام است	۲۳ ۵			
علما و مراجع	در صورت شکست جمهوری اسلامی، اسلام از بین می‌رود	۲۳ ۶			
علما و مراجع	این دوره با همه دوره‌ها متفاوت است	۲۳ ۷			
علما و مراجع	لزوم حمایت بدون ملاحظه از انقلاب	۲۳ ۸			
علما و مراجع	لزوم حمایت بدون ملاحظه از	۲۳ ۹			

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت گیری	نقطه تمرکز	کد
	<p>مبارزه با آمریکا و حمایت از جمهوری اسلامی و مسلمانان تحت ستم استکبار، تحت پرچم ولی فقیه است. من با عقل ناقص خود می‌دیدم برخی خناسان سعی داشتند و دارند که مراجع و علماء مؤثر در جامعه را با سخنان خود و حالت حق به جانبی به سکوت و ملاحظه بکشانند. حق واضح است؛ جمهوری اسلامی و ارزش‌ها و ولایت فقیه میراث امام خمینی <small>علیه السلام</small> هستند و می‌بایست مورد حمایت جدی قرار گیرند. من حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای را خیلی مظلوم و تنها می‌بینم. او نیازمند همراهی و کمک شماست و شما حضرات معظم با بیان تان و دیدارهای تان و حمایت‌های تان با ایشان می‌بایست جامعه را جهت دهید. اگر این انقلاب آسیب دید، حتی زمان شاه ملعون هم نخواهد بود، بلکه سعی استکبار بر الحادگری محض و انحراف عمیق غیرقابل برگشت خواهد بود. دست مبارک تان را می‌بوسم و عذرخواهی می‌کنم، از این بیان، اما دوست داشتم در شرفیابی‌های حضوری به محضر تان عرض کنم که توفیق حاصل نشد. سربازان و دست بوستان</p>		جمهوری اسلامی		
۲۴		علماء و مراجع	لزوم حمایت بدون ملاحظه از ولی فقیه	۰	
۲۴		علماء و مراجع	لزوم هوشیاری در حوادث	۱	
۲۴		علماء و مراجع	تجلیل از علماء	۲	
۲۴		علماء و مراجع	نباید دیگران علماء را به ملاحظه بیندازند	۳	
۲۴		علماء و مراجع	لزوم عدم ملاحظه در حوادث	۴	
۲۴		علماء و مراجع	روشن بودن راه امام	۵	
۲۴		علماء و مراجع	راه امام مبارزه با آمریکا	۶	
۲۴		علماء و مراجع	راه امام حمایت از جمهوری اسلامی	۷	
۲۴		علماء و مراجع	راه امام حمایت از مسلمانان تحت ستم	۸	
۲۴		علماء و مراجع	راه امام حمایت از ولی فقیه	۹	
۲۵		علماء و مراجع	لزوم نفی سکوت	۰	
۲۵		علماء و مراجع	ولایت محوری	۱	
۲۵		علماء و مراجع	لزوم حق مداری	۲	
۲۵		علماء و مراجع	ولایت فقیه میراث امام خمینی	۳	
۲۵		علماء و مراجع	مظلومیت آیت الله العظمی خامنه‌ای	۴	
۲۵	علماء و مراجع	تنها بودن آیت الله العظمی	۵		

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد
				خامنه‌ای	
			علما و مراجع	لزوم همراهی آیت‌الله العظمی خامنه‌ای	۲۵ ۶
			علما و مراجع	لزوم کمک به آیت‌الله العظمی خامنه‌ای	۲۵ ۷
			علما و مراجع	لزوم جهت‌دهی جامعه به سوی ولایت	۲۵ ۸
			علما و مراجع	شکست انقلاب مساوی الحادگری محض	۲۵ ۹
			علما و مراجع	با شکست انقلاب وضعیت بدتر از زمان شاه خواهد شد	۲۶ ۰
			علما و مراجع	با شکست انقلاب انحراف عمیق رخ می‌دهد	۲۶ ۱
			علما و مراجع	تجلیل از علما	۲۶ ۲
			علما و مراجع	لزوم دیدار با آیت‌الله خامنه‌ای	۲۶ ۳
			علما و مراجع	لزوم حمایت بیانی از آیت‌الله خامنه‌ای	۲۶ ۴
			علما و مراجع	لزوم کمک به آیت‌الله خامنه‌ای	۲۶ ۵
			علما و مراجع	جمهوری اسلامی میراث امام خمینی	۲۶ ۶
			طلب بخشش	همسایگان	۲۶ ۷
			طلب بخشش	دوستان	۲۶ ۸
			طلب بخشش	همکاران	۲۶ ۹
	از همسایگانم و دوستانم و همکارانم طلب بخشش و عفو دارم. از رزمندگان لشکر ثارالله و نیروی با عظمت قدس که خار چشم دشمن و سد راه او است، طلب بخشش و عفو دارم؛ خصوصاً از کسانی که برادرانه به من کمک کردند.				

ردیف	جمله شهید حاج قاسم	قالب‌های بیانی	جهت‌گیری	نقطه تمرکز	کد
۳۴	نمی‌توانم از حسین پورجعفری نام ببرم که خیرخواهانه و برادرانه مرا مثل فرزندی کمک می‌کرد و مثل برادرانم دوستش داشتم. از خانواده ایشان و همه برادران رزمنده و مجاهدم که به زحمت انداختم شان عذرخواهی می‌کنم. البته همه برادران نیروی قدس به من محبت برادرانه داشته و کمک کردند و دوست عزیزم سردار قآنی که با صبر و متانت مرا تحمل کردند.		طلب بخشش	لشکر ثارالله	۲۷ ۵
			طلب بخشش	نیروی قدس	۲۷ ۱
			طلب بخشش	حسین پورجعفری	۲۷ ۲
			طلب بخشش	خانواده حسین پورجعفری	۲۷ ۳
			طلب بخشش	تمام رزمنده‌ها	۲۷ ۴
			طلب بخشش	سردار قآنی	۲۷ ۵
			تجلیل و تکریم	نیروی قدس	۲۷ ۶
تجلیل و تکریم	حسین پورجعفری	۲۷ ۷			

منبع: سلیمانی، قاسم، میثاق‌نامه مکتب حاج قاسم؛ وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید سپهبد قاسم سلیمانی، تهران، موسسه مکتب حاج قاسم؛ بنیاد حفظ و نشر آثار، ۱۳۹۸.

متن وصیت‌نامه شهید قاسم سلیمانی، به عنوان یک متن شاخص برای تحلیل محتوا انتخاب شد؛ به دلیل این‌که اولاً آخرین متن و پیام شهید است و ثانیاً متن مستندی است که شهید به قلم خویش نوشته است. بنابراین به نظر می‌رسد که این وصیت‌نامه حاوی مهم‌ترین پیام و اندیشه‌های شهید حاج قاسم است و می‌توان آن را نمونه‌ای از کل متون متعلق به ایشان تلقی کرد. گرچه در این مقاله به سایر منابع متعلق به شهید نیز توجه خواهیم کرد ولی عملاً امکان تحلیل محتوای تمام متون وجود ندارد.

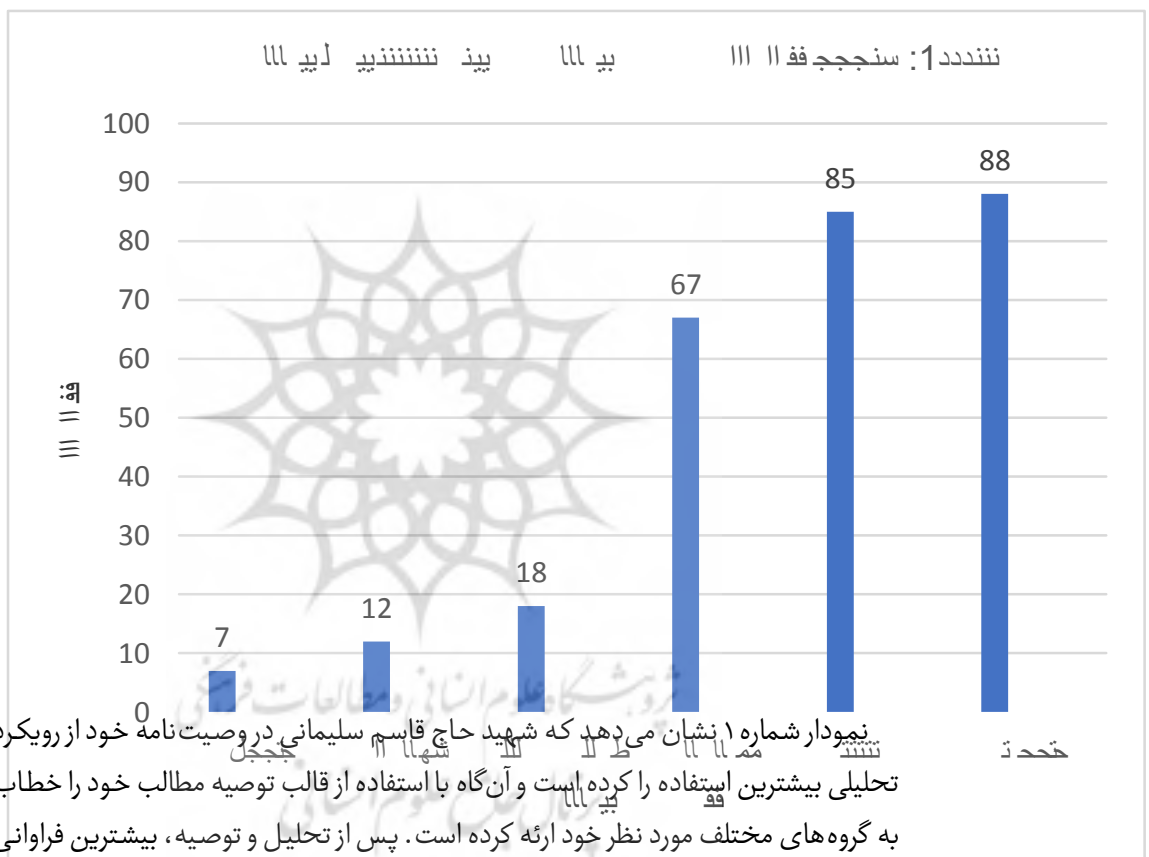
تحلیل‌های کمی

براساس اطلاعات به دست آمده از جدول تحلیل محتوای وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی، اکنون می‌توان به نتایجی دست یافت که به بخشی از آنها اشاره می‌شود.

۱. فراوانی کلمات

پس از تحلیل تک‌تک جملات وصیت‌نامه شهید حاج قاسم استخراج مضامین اصلی و فرعی هر یک از جملات ایشان در جدول تحلیل محتوا، اولین قدم استخراج فراوانی هر کدام از

زمینه‌ها و قالب‌های بیانی به منظور کشف رویکرد کلی این متن به عنوان آخرین پیام و دیدگاه شهید است. از مجموع ۲۷۷ مضمون استخراج شده از وصیت‌نامه شهید سلیمانی، ۸۸ مورد یعنی ۳۱.۷۷ درصد به تحلیل، ۸۵ مورد یعنی ۳۰.۶۹ درصد به توصیه، ۶۷ مورد یعنی ۲۴.۱۹ درصد به مناجات، ۱۸ مورد یعنی ۶.۵ درصد به طلب حلالیت، ۱۲ مورد یعنی ۴.۳۳ درصد به شهادت و ۷ مورد یعنی ۲.۵۳ درصد به تجلیل اختصاص یافته است. لذا نمودار سنجش فراوانی قالب‌های بیانی وصیت‌نامه شهید سلیمانی به شکل زیر قابل ترسیم است:

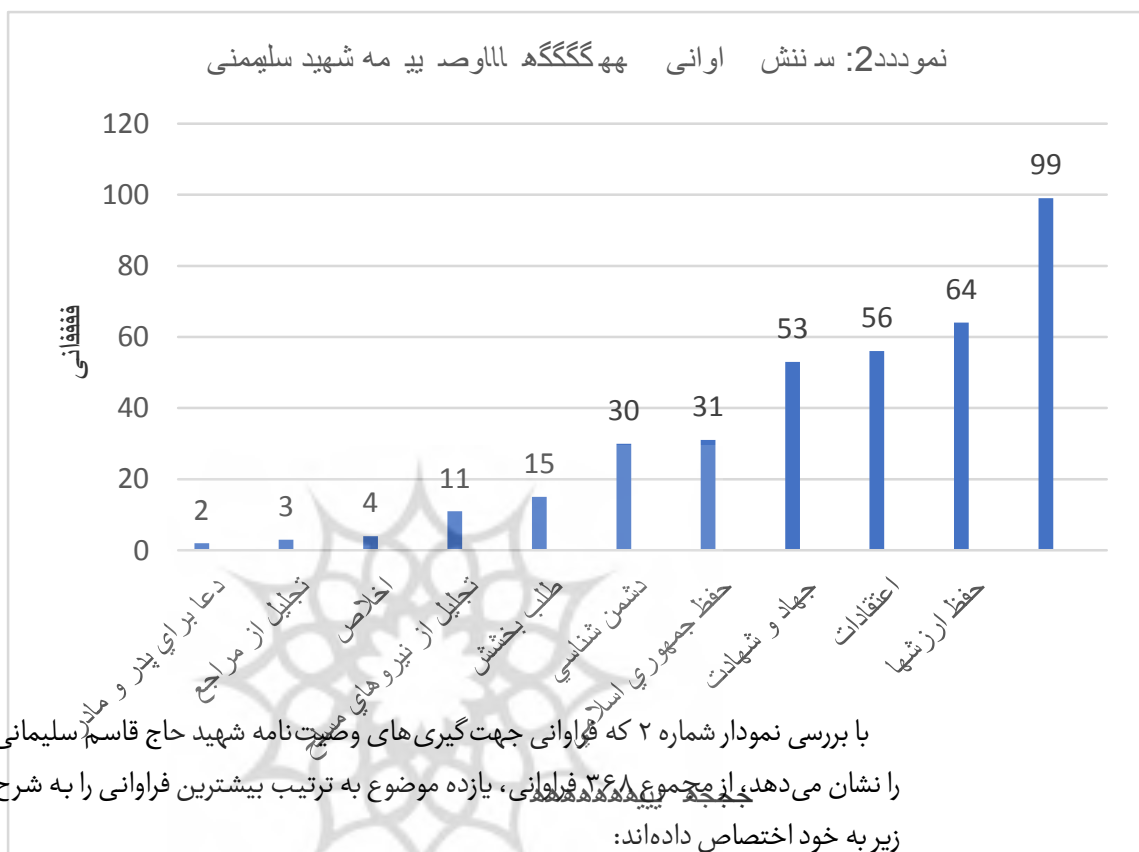

نمودار شماره ۱ نشان می‌دهد که شهید حاج قاسم سلیمانی در وصیت‌نامه خود از رویکرد تحلیلی بیشترین استفاده را کرده است و آن‌گاه با استفاده از قالب توصیه مطالب خود را خطاب به گروه‌های مختلف مورد نظر خود ارائه کرده است. پس از تحلیل و توصیه، بیشترین فراوانی را در وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی مناجات به خود اختصاص داده است.

۲. فراوانی جهت‌گیری‌های متن

در این قسمت با سنجش فراوانی جهت‌گیری‌های بیان شده در وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی، که منظور همان مضامین اصلی جملات شهید است، باید به این سوال پاسخ دهیم که این شهید بزرگوار در وصیت‌نامه خود در خصوص چه مطالبی تلاش داشته است تا

اعتقادات، تحلیل‌ها و نظرات خود را به مخاطبان منتقل کند؟

ولایت‌مداری ۹۹ مورد (۲۶.۹۰ درصد)، حفظ ارزش‌ها [دین، اخلاق، خانواده، اصول، وحدت، خدمت به مردم، مبارزه با فساد] ۶۴ مورد (۱۷.۴۰ درصد)، اعتقادات [توحید، معاد، نبوت، امامت] ۵۶ مورد (۱۵.۲۲ درصد)، جهاد و شهادت ۵۳ مورد (۱۴.۴۰ درصد)، حفظ جمهوری اسلامی ۳۱ مورد (۸.۴۲ درصد)، دشمن‌شناسی ۳۰ مورد (۸.۱۵ درصد)، طلب بخشش ۱۵ مورد (۴.۰۸ درصد)، تجلیل از نیروهای مسلح ۱۱ مورد (۲.۹۹ درصد)، اخلاص ۴ مورد (۱.۰۹ درصد)، تجلیل از علما و مراجع ۳ مورد (۰.۸۱ درصد)، دعا برای پدر و مادر ۲ مورد (۰.۵۴ درصد).

در یک نگاه اجمالی مشخص می‌شود که دغدغه اصلی حاج قاسم، ولایت‌مداری بوده است به گونه‌ای که حتی برخی از مقولات دیگری هم که در کنار ولایت‌مداری مطرح شده‌اند به نوعی قابل بازگشت به آن می‌باشند. به عنوان مثال مقوله حفظ جمهوری اسلامی که ۳۱ بار

مطرح شده و ۸.۴۲ درصد از فراوانی‌ها را به خود اختصاص داده است، در واقع به ولایت‌مداری باز می‌گردد؛ چرا که در مکتب حاج قاسم حفظ جمهوری اسلامی بدون حفظ ولایت‌مداری ممکن نخواهد بود. به همین ترتیب دشمن‌شناسی نیز در واقع به لزوم شناخت دشمنان نظام ولایت‌مدار قابل تحلیل است. حفظ اعتقادات نیز که سومین رتبه را در فراوانی جهت‌گیری‌های وصیت‌نامه شهید سلیمانی به خود اختصاص داده است، از منظر ایشان منوط به حفظ ولایت فقیه است. او صراحتاً خطاب به مراجع تقلید و علما می‌گوید که:

اگر این نظام آسیب ببیند، دین و آنچه از ارزش‌های آن [که] شما در حوزه‌ها استخوان خرد کرده‌اید و زحمت کشیده‌اید، از بین می‌رود. این دوره با همه دوره‌ها متفاوت است. این بار اگر مسلط شدند، از اسلام چیزی باقی نمی‌ماند. راه صحیح، حمایت بدون هرگونه ملاحظه از انقلاب، جمهوری اسلامی، و ولی فقیه است (کدهای ۲۳۴ و ۲۶۶).

به این ترتیب در مکتب حاج قاسم، بدون حفظ نظام ولایت، امکان حفظ اسلام و ارزش‌های آن میسر نخواهد بود. با این توجه می‌توان فراوانی‌های مربوط به حفظ ارزش‌ها، اعتقادات، حفظ نظام و دشمن‌شناسی را نیز به نوعی به فراوانی ولایت‌مداری افزود که در این صورت میزان فراوانی ولایت‌مداری به ۲۸۰ مورد از ۳۶۸ مورد می‌رسد و ۷۶.۳۹ درصد از کل فراوانی‌ها را به خود اختصاص می‌دهد.

به نظر می‌رسد که ولایت‌مداری حاج قاسم سلیمانی مصداق بارزی از آن حدیث معروف امام صادق علیه السلام است که بنیان‌های اسلام را پنج بنیان معرفی می‌کند و ولایت را رکن اساسی دین می‌داند:

بنی الاسلام علی خمس: علی الصلوة و الزکاة و الحج و الصوم و الولاية و لم ینادَ بشیءٍ کما نودی بالولاية (کلینی، ۱۴۰۷ق: ۱۸)؛
اسلام بر پنج ستون بنا شده است: نماز، زکات، حج، روزه، ولایت؛ و آن گونه که به ولایت ندا داده شده است، به چیزی ندا داده نشده است.

دال مرکزی مکتب حاج قاسم را نیز ولایت‌مداری تشکیل می‌دهد و سایر مؤلفه‌های مکتب او در ذیل این دال مرکزی قابل تعریف و شناسایی است.

ولایت‌مداری حاج قاسم به دوران مبارزه او با رژیم طاغوت بازمی‌گردد؛ زمانی که در سال ۱۳۵۶ در شهر کرمان، شب‌ها تا صبح بر دیوارها شعارنویسی می‌کرد و عمده شعارها هم «مرگ بر شاه» و «درود بر خمینی» بود:

عکس خمینی آینه روزانه من بود؛ روزی چندبار به عکس او می‌نگریستم. انگار زنده در کنارم بود و من در جنب او که مشغول خواندن قرآن است، نشسته بودم. او بخشی از وجودم شده بود (سلیمانی، ۱۳۹۹ش: ۶۵).

هنگامی که این مبارز هوادار امام خمینی علیه‌السلام از سوی افسران شهربانی رژیم شاه بازداشت شده و مورد شکنجه شدید آنها قرار می‌گیرد، احساس خود را هنگام دریافت ضربات شکنجه چنین بازگو می‌کند:

با هر ضربه و لگدی کلمه «خمینی» در عمق وجود من حک شده بود (همان: ۶۷).

حاج قاسم در سخنرانی خود در سال ۱۳۸۶ در دهمین کنگره بزرگداشت شهدای استان کرمان، مؤلفه‌های «جهاد، اخلاق، معنویت، عبودیت، ولایت» را پنج پایه جنگ به عنوان قالب اصلی ظرف جبهه مطرح می‌کند (اکبری مزدآبادی، ۱۳۹۴ش: ۱۴۱). او درباره ولایت‌مداری رزمندگان اسلام می‌گوید:

بیش از ۹۰ درصد رزمندگان، امام را از نزدیک ندیده بودند، اما عاشق امام بودند. برای لبخند امام، رضایت امام و رفع نگرانی امام، جان‌شان را در طبق اخلاص گذاشته بودند و این تنها منحصر به امام نبود و چون می‌دانستند که فرماندهی که دارند، منتصب به امام است، مثل امام از او اطاعت می‌کردند؛ چه فرمانده گردان بود یا گروهان یا لشکر، تمریدی در کار نبود (اکبری مزدآبادی، ۱۳۹۴ش: ۱۴۵).

تحلیل کیفی

۱. ولایت‌محوری عامل اساسی حفظ اسلام

در مکتب حاج قاسم ولایت‌مداری اساس حفظ دین، نظام سیاسی، ارزش‌های انسانی و حرم‌های مقدس و دفاع از مظلومان و انسانیت انسانی است. در واقع ستون دین و انسانیت از منظر حاج قاسم، ولایت‌محوری است و به همین دلیل است که او مراجع معظم تقلید را نیز توصیه می‌کند که برای حفظ دین اسلام از ولایت فقیه حمایت و پشتیبانی کنند. به عبارت دیگر نخ تسبیح تمام توصیه‌های حاج قاسم ولایت است و تمام امور دیگر همچون دانه‌ای از این تسبیح حفظ وجودی خود را نیازمند ریسمان محکم ولایت هستند. از این منظر حاج قاسم به سیاسیون نیز توصیه می‌کند که در مناظره‌ها و رقابت‌های سیاسی مواظب باشند که این رکن اساسی ضربه نخورد و با حفظ اصول اساسی نظام اسلامی که ولایت مهم‌ترین اصل آن است، به رقابت سیاسی بپردازند.

با نگاهی به چارچوب کلی وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی که در آن این شهید بزرگوار ضمن بیان اعتقادات خود درباره اصول دین، توحید، نبوت، امامت، معاد، عدل، به مناجات با خداوند متعال می‌پردازد و عاشقانه با او سخن می‌گوید. حاج قاسم سپس ضمن ارائه تحلیلی بنیادین از صحنه حاکم بر نظام جهانی و پردازش رویارویی دو جبهه حق و باطل، توصیه‌هایی را نسبت به مجاهدان اسلام، نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، سیاسیون فعال در صحنه سیاست ایران، علما و مراجع عظام تقلید، خانواده شهدا، عموم ملت ایران و در نهایت به مردم کرمان ارائه می‌دهد.

جان‌مایه تمام توصیه‌های حاج قاسم به اقشار مختلف اجتماع، لزوم ولایت‌محوری و حمایت از جایگاه ولایت فقیه و شخص ولی فقیه زمان است. از نظر او حفظ نظام اسلامی در ایران منوط به حفظ این جایگاه و رفتار بر اساس نظرات شخص ولی فقیه است. او در سال ۱۳۸۹ در سخنرانی خود در مراسم شهدای شهر خانوک کرمان، بر این موضوع صریحاً تأکید کرده است:

بزرگ‌ترین ارمغانی که امام خمینی علیه السلام به این ملت هدیه کرد، که بعضی‌ها حماقت می‌کنند و نمی‌دانند چه می‌گویند، ولایت فقیه است... قوام ایران اسلامی و بقای آن به رهبریت آن است... علمای شیعه را تماماً و از نزدیک می‌شناسم. الان ۱۴ سال شغل من همین است... والله! اشهد بالله! سرآمد همه این روحانیت، این علما از مراجع ایران و مراجع غیر ایران، این مرد بزرگ تاریخ یعنی آیت‌الله العظمی خامنه‌ای است... در بازی‌های سیاسی، مرزهای خودمان را تفکیک کنیم. آدم‌ها می‌آیند و می‌روند. آن چیزی که مهم است اتصال ما به ولایت است (همان: ۱۵۵).

۲. فراخوانی مسئولان به «ولایت عملی»

حاج قاسم ضمن کنار گذاشتن دو اصطلاح «ولایت تنوری» و «ولایت قانونی» از «ولایت عملی» سخن می‌گوید و به سیاسیون فعال در صحنه سیاست ایران توصیه می‌کند که عملاً تابع ولایت فقیه باشند و ضمن حفظ اصول - که بنیادی‌ترین آنها ولایت فقیه است - به یک رقابت سالم بپردازند. چرا که از نظر حاج قاسم «ولایت تنوری» و «ولایت قانونی» وحدت‌زا نیست و منجر به ایجاد تفرقه در بین مسئولین کشور می‌شود، ولی ولایت عملی، مسئولان کشور را عملاً تحت ولایت رهبر جامعه اسلامی متحد می‌سازد و این ولایت نقطه تلاقی تمام مسئولین با انواع گرایش‌های سیاسی مختلف می‌شود. به این ترتیب حاج قاسم سلیمانی، سیاست‌مدار ولایت‌محوری است که هم اصول‌گرایان و هم اصلاح‌طلبان را به سوی ولایت عملی فرا

می‌خواند که تنها محور حفظ و نجات اسلام و کشور در جهان پر تلاطم کنونی است: کسی که در جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را احراز کند، شرط اساسی آن [این است که] اعتقاد حقیقی و عمل به ولایت فقیه داشته باشد. من نه می‌گویم ولایت تنوری و نه می‌گویم ولایت قانونی؛ هیچ یک از این دو، مشکل وحدت را حل نمی‌کند؛ ولایت قانونی، خاص عامه مردم اعم از مسلمان و غیرمسلمان است، اما ولایت عملی مخصوص مسئولین است که می‌خواهند بار مهم کشور را بر دوش بگیرند، آن هم کشور اسلامی با این همه شهید (کد ۱۹۰-۱۹۸).

حاج قاسم در سخنرانی خود در جمع راهپیمایی کنندگان مردم کرمان در ۲۲ بهمن ۱۳۹۶، پیروی مطلق از رهبری را یکی از رموز موفقیت ایران دانسته، نگارش «نامه سرگشاده به ولی ایستاده در خط مقدم در مقابل دشمن» را خلاف خط امام معرفی می‌کند و به آنها توصیه می‌کند که:

خط امام این است که آبرو بر سر دست بگیرید و به خدمت او بروید. این بر آبروی شما می‌افزاید، نه این که در گوشه‌ای کز کنید و علیه نظامی که امام تأسیس کرد و بیش از دویست هزار نفر به خاطر آن شهید شدند، پز ایویسیون را به خود بگیرید. این غلط است (روزی طلب و نوری پور، ۱۳۹۹ ش: ۱۵۳).

حاج قاسم سه بار به صورت متوالی قسم جلاله یاد کرده و یکی از شئون عاقبت به خیری را نسبت هرکس با جمهوری اسلامی، انقلاب اسلامی و رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌داند: والله والله والله از مهم ترین شئون عاقبت به خیری رابطه دلی و حقیقی ما با این حکیمی است که امروز سکان انقلاب را به دست دارد و در قیامت خواهیم دید که مهم ترین محور محاسبه است (iribnews.ir/fa/news/2787215).

۳. ولایت مداری شرط سپردن مسئولیت‌ها به افراد در جمهوری اسلامی ایران

از نظر شهید سلیمانی «کسی که در جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را احراز کند، شرط اساسی آن [این است که] اعتقاد حقیقی و عمل به ولایت فقیه داشته باشد» [کد ۱۹۲]. حاج قاسم معتقد است که سیاسیون کشور بایستی پیرامون اصول، توافق داشته باشند و آن را صریحاً اعلام کنند؛ اصولی که مطول نیستند و مهم ترین آنها «اعتقاد عملی به ولایت فقیه است: یعنی این که نصیحت او را بشنوید، با جان و دل به توصیه و تذکرات او به عنوان طبیب حقیقی شرعی و علمی، عمل کنید» [کد ۱۸۷-۱۹۱]. شهید سلیمانی شرط انجام یک رقابت صحیح و انتخاب اصلح را، عمل به اصول اساسی انقلاب اسلامی می‌داند که مهم ترین آنها هم

از نظر ایشان اصل ولایت فقیه است.

۴. ولایت اساس بقای نیروهای مسلح

شهید سلیمانی در برشمردن شرایط لازم برای انتخاب فرماندهان، ضمن این که شجاعت و قدرت اداره بحران را از شرایط مهم می‌داند، شرط خلل ناپذیر را ولایت مداری عنوان می‌کند و این شرط را در نیروهای مسلح اساس بقای آنها می‌داند:

کلامی کوتاه خطاب به برادران سپاهی عزیز و فداکار و ارتشی‌های سپاهی دارم: ملاک مسئولیت‌ها را برای انتخاب فرماندهان، شجاعت و قدرت اداره بحران قرار دهید. طبیعی است به ولایت اشاره نمی‌کنم، چون ولایت در نیروهای مسلح جزء نیست، بلکه اساس بقای نیروهای مسلح است. این شرط خلل ناپذیر می‌باشد [کد ۲۲۷].

۵. ولایت و مراجع معظم تقلید

شهید سلیمانی ضمن ابراز ارادت به مراجع معظم تقلید، به ایشان یادآوری می‌کند که براساس تجربه چهل ساله دیدبانی در میدان، اگر نظام ولایت آسیب ببیند، کل دین اسلام و تمام ارزش‌های آن که مراجع معظم تقلید حافظ و مبلغ آن ارزش‌ها هستند، از بین خواهند رفت و حتی وضعیت بسیار بدتر از عصر پهلوی حاکم خواهد شد و الحادگری محض و انحراف عمیق غیرقابل برگشت از سوی استکبار بر کشور تحمیل خواهد شد. بنابراین حاج قاسم به مراجع تقلید توصیه می‌کند که در حوادث مختلف کشور سکوت نکنند و به روش‌های ممکن از شخص ولی فقیه و نیز میراث امام خمینی علیه السلام، یعنی ولایت فقیه، حمایت کنند و در این مسیر تحت تأثیر خناسانی که سعی دارند تا مراجع و علمای موثر در جامعه را با سخنان خود به سکوت و ملاحظه بکشانند، قرار نگیرند.

با توجه به تأثیر مراجع معظم تقلید در نوع نگرش و رفتار عموم مردم نسبت به نظام ولایت، حاج قاسم سلیمانی از ایشان می‌خواهد که بدون هیچ ملاحظه‌ای در مواقع بحران‌ها و مشکلات نظام اسلامی، به کمک ولی فقیه بشتابند و با حمایت خود از شخص ولی فقیه و نیز نهاد ولایت فقیه، در حفظ نظام اسلامی و اصل دین بکوشند؛ چرا که در صورتی که دشمن بتواند خللی در این نظام وارد کند، از اسلام و مراجع تقلید نیز چیزی باقی نخواهد ماند:

اگر این نظام آسیب ببیند، دین و آنچه از ارزش‌های آن [که] شما در حوزه‌ها استخوان خرد کرده‌اید و زحمت کشیده‌اید، از بین می‌رود. این دوره‌ها با همه دوره‌ها متفاوت است. این بار اگر مسلط شدند، از اسلام چیزی باقی نمی‌ماند. راه صحیح، حمایت بدون هرگونه ملاحظه از انقلاب، جمهوری اسلامی و ولی فقیه است. نباید در حوادث،

دیگران شما را که امید اسلام هستید به ملاحظه بیندازند. همه شما امام را دوست داشتید و معتقد به راه او بودید. راه امام مبارزه با آمریکا و حمایت از جمهوری اسلامی و مسلمانان تحت ستم استکبار، تحت پرچم ولی فقیه است. من با عقل ناقص خود می‌دیدم برخی خناسان سعی داشتند و دارند که مراجع و علماء مؤثر در جامعه را با سخنان خود و حالت حق به جانبی به سکوت و ملاحظه بکشانند. حق واضح است؛ جمهوری اسلامی و ارزش‌ها و ولایت فقیه میراث امام خمینی علیه السلام هستند و می‌بایست مورد حمایت جدی قرار گیرند. من حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای را خیلی مظلوم و تنها می‌بینم. او نیازمند همراهی و کمک شماست و شما حضرات معظّم با بیان‌تان و دیدارهای‌تان و حمایت‌های‌تان با ایشان می‌بایست جامعه را جهت دهید. اگر این انقلاب آسیب دید، حتی زمان شاه ملعون هم نخواهد بود، بلکه سعی استکبار بر الحادگری محض و انحراف عمیق غیرقابل برگشت خواهد بود (کد ۲۳۵-۲۶۶).

۶. ولایت و مجاهدان بین‌المللی

شهید حاج قاسم سلیمانی که خود فرمانده نیروهای مجاهد جبهه مقاومت در کشورهای اسلامی بود، به همه مجاهدان غیر ایرانی اعم از شیعه و اهل سنت توصیه می‌کند که رابطه خود را با ولایت مستحکم سازند؛ چرا که در مکتب حاج قاسم اساساً نظام جمهوری اسلامی «حرم» است و اگر این حرم باقی بماند، سایر حرم‌ها نیز باقی خواهند ماند و اگر آسیبی به نظام ولایت در جمهوری اسلامی ایران برسد، تمام حرم‌ها از جمله حرم ابراهیمی و حرم محمدی صلی الله علیه و آله و سلم از بین خواهند رفت (کد ۷۹-۹۷).

بنابراین حاج قاسم در مقام توصیه به مجاهدان بین‌المللی اسلامی، آنها را به یک اصل اساسی و گرانیگاه مجاهدت مجاهدان متوجه می‌سازد و آن عبارت از ولایت فقیه به عنوان استمرار نبوت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم، به مثابه نقطه مشترک اعتقادی تمام مسلمانان، است.

مدل و چارچوب ذهنی حاج قاسم سلیمانی

با این‌که حاج قاسم افسوس می‌خورد که در عصر حیات پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و معصومین علیهم السلام نبوده است، اما حضور در عصر امام خمینی علیه السلام و آیت‌الله خامنه‌ای را جبران‌کننده عدم حضور در عصر عصمت می‌داند؛ لذا به شدت پایبند اندیشه ولایت فقیه بوده و در عمل نیز به دنبال تحقق خواسته‌های ولی فقیه است. حاج قاسم با باور عمیق به محوریت توحید در تمام امور جهان هستی و نیز اعتقاد قلبی به جهان آخرت، پایه اعتقادی توحیدمحور خود را مستحکم ساخته و آن‌گاه با تمسک به ولایت امامان معصوم علیهم السلام و نیز در عصر غیبت آنها به ولی

فقیه، به دنبال دستیابی به صراط مستقیم الهی است. در این میان او راه جهاد در راه خدا را تحت فرماندهی ولی امر شرعی، بهترین وسیله نجات و عاقبت به خیری می‌داند و به همین دلیل در آرزوی شهادت برای نیل به مقصود نهایی و لقای محبوب و معشوق خود، سرازیر می‌شود و سرزمین‌های مختلف را برای جهاد فی سبیل الله درمی‌نوردد و به امید وصال دوست حقیقی خویش راه شهادت را آگاهانه و مشتاقانه انتخاب می‌کند و در نهایت نیز به آن دست می‌یابد. مکتب حاج قاسم مبتنی بر مدل و چارچوبی است که مؤلفه‌های بنیادین این مکتب مولود همین چارچوب است. سه مبنای «خداواری مخلصانه، ولایت‌مداری و جهاد در راه خدا برای نجات انسان‌ها» مثلی را تشکیل می‌دهند که هر کدام، ضلعی از چارچوب مکتب حاج قاسم را ترسیم می‌کنند. تمام مؤلفه‌های مکتب حاج قاسم در واقع محصول حاکم شدن این سه مبنا بر عقیده، رفتار و منش شهید سلیمانی است: ایمان، شجاعت، اخلاص، امید، توکل، ایثار، تلاش، ابتکار، اطاعت، عبادت، مجاهدت، عرفان، و شهادت همگی میوه‌های ترکیب سه مبنای مذکور برای تشکیل چارچوب و شاکله فکری و عملی مکتب حاج قاسم بوده‌اند که «قل کل يعمل علی شاکلته».

نتیجه‌گیری

مکتب حاج قاسم، مکتب ولایت و مکتب قرآن است و هر جمله و سخنی از سخنان این سردار شهید اسلام ترجمه‌ای از آیات قرآن و اصول اساسی مطرح شده در وصیت‌نامه امام خمینی علیه السلام است. حاج قاسم در درجه اول عبد مخلص خداوند متعال بود و به همین دلیل توانسته بود به عرفان حقیقی دست یابد. او خود را فانی در این مقام کرده و برای خودش وجود مستقل و اراده و تصمیم خودبنیادی قائل نبود، بلکه او عبد مخلصی بود که به دنبال کشف امر مولای خود و عملی ساختن اراده مولا بود و در این راه سرازیر می‌شد. این ویژگی جوهره اصلی شخصیت حاج قاسم را تشکیل می‌داد و تمام ابعاد دیگر شخصیت او تحت حاکمیت همین بعد قرار گرفته است. او به همین دلیل خود را سرباز راه خدا می‌دانست، هرچند که درجه سرلشکری داشت و فرمانده هزاران سرباز و افسر مسلمان بود. حاج قاسم پس از شناخت خدا و اصول اساسی دین خود از اینکه توانسته است در عصر امام خمینی علیه السلام تنفس کند و سرباز راهش باشد و پس از او در مسیر عبد صالح و حکیم مظلوم جهان اسلام آیت الله خامنه‌ای (دام عزه) قرار گرفته است، خداوند را شکر می‌گذارد. ولایت‌مداری حاج قاسم از همین سرچشمه ناب نشأت می‌گیرد که در انسان‌شناسی، خود را عبد و سرباز شناخته است. همواره

به دنبال شناخت مولای خود و فهم خواسته او و عملی ساختن این خواسته مقدس بوده است. لذا اگر تقدیر جهان خلقت او را اجازه حضور در محضر پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و حضرات معصومین علیهم السلام نداد، درک امام خمینی و نیز امام خامنه‌ای برای حاج قاسم جبران کننده عدم حضور در عصر معصومین علیهم السلام به شمار می‌رود. او ولایت این دو امام را همچون ولایت آن حضرات می‌داند، چرا که هر دو ولایت در یک مسیر و هر دو جان و جوهر دین خدا هستند. به همین دلیل حاج قاسم تمام همت خود را صرف هدف دفاع از مسیر ولایت می‌کند و با این که به لحاظ سلیقه شخصی، نظامی بودن را با روحیات خود متناسب نمی‌داند؛ ولی به دلیل عمل به وظیفه سربازی و عبد بودن خود، جهاد در راه مولای خود را شغل اصلی خود انتخاب می‌کند.

بعد دوم شخصیت حاج قاسم را جهاد در راه خدا تشکیل می‌دهد. این عبد مخلص خدا دفاع از مظلوم را فلسفه تمام رفتارهای نظامی و سیاسی خود می‌داند. از نظر حاج قاسم دفاع از مظلوم و یتیم و مظلومان در محاصره قرار گرفته، یکی از سرمایه‌های سفر آخرت او و مایه امیدواری او برای عبور سالم از صراط و رسیدن به رحمت حق و معبود معشوق است؛ به همین دلیل حاج قاسم چهل سال از عمر پر برکت خود را صرف جهاد در راه خدا می‌کند. جهادی که از نظر او می‌تواند در نهایت باعث وصل به معبود حقیقی بشود. بنابراین نظامی بودن حاج قاسم برای او به مثابه انجام یک شغل نبود و اساس آن با روحیات او سازگار نبود، بلکه او این مسیر را صراط مستقیمی می‌دانست که همواره یک مسلمان در نمازهای خود از خداوند متعال درخواست می‌کند که به آن مسیر هدایت شود و در مسیر گمراهان قرار نگیرد.

بعد جهادی شخصیت حاج قاسم نیز در سایه بعد عبودیت او شکوفا می‌شود و همچون شاخه‌ای با سیراب شدن از ریشه ثابت و مستقر شجره طیبه عبودیت به سوی آسمان روانه می‌شود. به عبارت دیگر شغل او مقابله با کسانی است که کارشان قتل انسان هاست. حاج قاسم جهاد در راه خدا را به مثابه وسیله‌ای برای رهایی بندگان خدا از دست مستکبران عالم می‌دانست؛ مستکبرانی که برای رسیدن به اهداف حیوانی خود حاضرند زنان، کودکان و هزاران انسان بی‌گناه را با فجیع‌ترین شیوه ممکن از بین ببرند. جهاد حاج قاسم در واقع قیام برای خدا، برای دفاع از بندگان مظلوم خدا و دفع شر ظالمان و مستکبران جهان همچون آمریکای جنایتکار، صهیونیسم بین‌الملل و ایادی آنها در منطقه غرب آسیا بود؛ به همین دلیل پس از این که مستکبران نتوانستند در میدان جهاد با حاج قاسم مقابله کنند، طرح ترور او را عملی کردند و حاج قاسم را که برای یک سفر رسمی به بغداد رفته بود، در نزدیکی فرودگاه هدف بمباران خود قرار دادند. در واقع شیوه شهادت حاج قاسم نیز درستی چارچوب فکری و

شیوه زندگی و مجاهدت او را ثابت می‌کند. چراکه شقی‌ترین فرد از مستکبران عالم خون حاج قاسم را بر زمین ریخت و صریحاً این جنایت عظیم را برعهده گرفت و به آن افتخار کرد. دونالد ترامپ قاتل در واقع سمبل یک جبهه استکباری شیطانی است که در برابر جبهه حق قرار گرفته و تمام نیروها و ایادی خود را برای سرکوب حق طلبان به کار گرفته است. این جبهه باطل از ابتدای خلقت در برابر جبهه حق قرار داشته و همان دستی است که خون پیامبران الهی را بر زمین ریخته و در کربلای حسین علیه السلام فرزندان خاتم پیامبران را به مسلخ برده است.

بعد سوم مکتب حاج قاسم، بعد ولایت است. در مکتب حاج قاسم جمهوری اسلامی ایران امروز مرکز اسلام و قرارگاه حسین بن علی علیه السلام است و دفاع از حرم‌های اسلامی منوط به حفظ حرمت جمهوری اسلامی می‌باشد. حاج قاسم خیمه ولایت فقیه در جمهوری اسلامی را خیمه رسول الله صلی الله علیه و آله می‌داند که با آسیب دیدن آن، تمام حرم‌های مکه و مدینه، نجف و کربلا و کاظمین، سامرا و مشهد از بین می‌روند و قرآن آسیب می‌بیند. بنابراین در مکتب حاج قاسم، جبهه حق در برابر جبهه باطل همواره در تقابل است. به همین خاطر حاج قاسم توصیه می‌کند که تمام مجاهدان مسلمان و مردم مسلمان ایران، «ولایت فقیه و شخص ولی فقیه حضرت حکیم مظلوم وارسته در دین و عرفان و معرفت خامنه‌ای عزیز را عزیز جان خود و حرمت او را حرمت مقدسات بدانند».

در واقع نگاه سیاسی حاج قاسم نیز در ذیل سایه دیدگاه دین‌شناسانه و ولایت‌مداران او قرار دارد. حاج قاسم اول خدای خود را شناخت و سپس خود را مجاهد در راه او تعریف کرد و مسیر مجاهدت در راه خدا را در ذیل ولایت‌مردان الهی برگزید و با دشمنان این مسیر به مقابله برخاست و در راه نجات مظلومان و بندگان خدا تمام دانش نظامی و توان جسمی و فکری و کل عمر خود را در طبق اخلاص قرار داد. حاج قاسم از همین منظر مجاهدان دین اسلام، مردم ایران، ارتش و سپاه و تمام نیروهای نظامی ایران، سیاسیون کشور اعم از اصلاح طلب و اصولگرا را به حفظ ولایت فقیه توصیه می‌کند و آن را رنگ خدا می‌داند که بر هر رنگی ترجیح دارد. در مکتب حاج قاسم اعتقاد عملی به ولایت فقیه، شنیدن نصیحت‌های او، اعتقاد حقیقی به جمهوری اسلامی، به کارگیری افراد پاکدست و معتقد و خدمتگزار به ملت، مقابله با فساد و دوری از فساد و تجملات، احترام و خدمت به مردم و حفظ بنیان خانواده، اصول اساسی هرگونه رقابت سیاسی است و سیاسیون در رفتارهای سیاسی و مناظره‌های انتخاباتی خود بایستی این اصول را حفظ کنند.

حاج قاسم از مراجع و علما درخواست می‌کند که به چهل سال دیده‌بانی او از برج مراقبت

توجه کنند و خلاصه این گزارش چهل سال این است که هدف اساسی دشمنان از مقابله با نظام جمهوری اسلامی از بین بردن کل اسلام، حوزه‌ها و حاکم ساختن الحادگری محض و انحراف عمیق غیرقابل بازگشت است. لذا او از مراجع و علما می‌خواهد که در تحولات سیاسی از ولی فقیه فاصله نگیرند و به طور مستمر در تقویت آن تلاش کنند.

به این ترتیب مکتب حاج قاسم سه ضلع اساسی دارد که عبودیت الهی، ولایت، و جهاد هر کدام یکی از اضلاع این مکتب را به وجود می‌آورند. گرچه ولایت‌مداری یکی از اضلاع مکتب سه ضلعی حاج قاسم است، با این حال دو ضلع دیگر نیز به کمک همین ضلع و تحت رهبری آن امکان تحقق می‌یابد. بنابراین دال مرکزی مکتب حاج قاسم همان ولایت‌مداری است که این امر از دوران مبارزات او با رژیم طاغوت تا روز شهادتش در ۱۳ دی ماه ۱۳۹۸ بر تمام اندیشه و رفتار او حاکم بوده است. با تمسک به این سه ضلع مکتب حاج قاسم، عاقبت به خیری تضمین می‌شود و هدف از خلقت انسان تأمین گردیده و رسیدن به سرمنزل مقصود ممکن می‌گردد. از سوی دیگر ایجاد هرگونه خللی در این اضلاع سه‌گانه باعث شکست جهان اسلام و به مسلخ رفتن اولیای الهی، انهدام حرم‌های مقدس و تسلط مستکبران و ظالمان بر سرنوشت مظلومین و مسلمین خواهد بود.

منابع

۱. اکبری مزدآبادی، علی (۱۳۹۴ش)، *حاج قاسم: جستاری در خاطرات حاج قاسم سلیمانی*، تهران: نشر یازها.
۲. آریان‌نژاد، سیدسعید؛ جانی‌پور، محمد (۱۳۹۲ش)، *نغمه‌های سرخ (جلد اول): تحلیل محتوای وصیت‌نامه‌های شهدای دانشگاه امام صادق (ع)*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۳. باردن، لورنس (۱۳۷۵ش)، *تحلیل محتوا*، ترجمه: ملیحه آشتیانی و محمد یمینی دوزی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۴. بزرگر، ابراهیم (۱۳۹۳ش)، *اندیشه سیاسی امام خمینی (ع): سیاست به مثابه صراط*، تهران: سمت، سوم.
۵. جمشیدی، محمدحسین (۱۳۸۸ش)، *اندیشه سیاسی امام خمینی (ع)*، تهران: پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، دوم.
۶. رستمی‌پور، سجاد (۱۳۹۷)، *اندیشه سیاسی آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای*، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۷. روزی‌طلب، محمدحسن؛ نوری‌پور، پروین (۱۳۹۹ش)، *میدان‌های سخت: گزیده خاطرات و*

- سخنرانی‌های سردار شهید سپهبد قاسم سلیمانی، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۸. سلیمانی، قاسم (۱۳۹۸ش)، *میثاق‌نامه مکتب حاج قاسم: وصیت‌نامه الهی سیاسی شهید سپهبد قاسم سلیمانی*، تهران: مؤسسه مکتب حاج قاسم؛ بنیاد حفظ و نشر آثار.
۹. سلیمانی، قاسم (۱۳۹۹ش)، *از چیزی نمی‌ترسیدم: زندگی‌نامه خودنوشت قاسم سلیمانی ۱۳۳۵ تا ۱۳۵۷*، تهران: مکتب حاج قاسم.
۱۰. کرپیندورف، کلوس (۱۳۷۸ش)، *مبانی روش‌شناسی تحلیل محتوا*، ترجمه: هوشنگ نائینی، تهران: انتشارات روش.
۱۱. کلینی، محمدبن یعقوب (۱۴۰۷ق)، *الکافی*، تهران: انتشارات دانش گویا.
۱۲. مارش، دیوید؛ استوکر، جری (۱۳۹۰ش)، *روش و نظریه در علوم سیاسی*، ترجمه: امیرمحمد حاجی یوسفی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ششم.
۱۳. «آخرین روایت سردار سلیمانی» در سایت صداوسیما: iribnews.ir/fa/news/2787215.

